

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 21

med anledning av propositionen 1977/78: 85 om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. jämte motioner

1 Propositionen

Sedan regeringen i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 under punkten C 11 (s. 244) beräknat medel för nedannämnda ändamål har regeringen i propositionen 1977/78: 85 (utbildningsdepartementet) — efter föredragning av statsrådet Mogård — föreslagit riksdagen att

1. godkänna de principer för statsbidrag till grundskolan som förordats i propositionen,

2. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i skollagen (1962: 319),

3. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1976: 381) om barnomsorg,

4. godkänna de riktlinjer för skolhälsovårdens mål, innehåll och organisation som förordats i propositionen,

5. godkänna de grunder för statsbidrag för hemspråksundervisning vid vissa privatskolor och enskilda statsunderstödda skolor som förordats i propositionen,

6. godkänna vad som förordats i propositionen i fråga om försöks- och demonstrationsverksamheten inom lärarutbildningen,

7. godkänna de riktlinjer i fråga om inrättande och placering av tjänster som biträdande skolledare i grundskolan som förordats i propositionen,

8. till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 7 760 000 000 kr.

1.1 Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett nytt statsbidrag för grundskolan. Vidare behandlas vissa skolhälsovårdsfrågor.

Förslaget till nytt statsbidrag utgår från riksdagens principbeslut våren 1976 om skolans inre arbete m. m. (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367) och en på grundval därav inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria (Ds U 1977: 8) Förslag till nytt statsbidragssystem för det allmänna skolväsendet.

En ny konstruktion av statsbidraget föreslås. Statsbidraget består av basresurser och en förstärkningsresurs. Dessutom tillkommer garanti-

timmar (glesbygdsgaranti), tilläggsbidrag för lärarvikarier, vissa uppdragstillägg och vissa övriga anordningar samt särskilda bidrag för speciella ändamål (bl. a. avlöning av skolledare, särskild undervisning m. m.).

En basresurs utgår i normalfallet för varje påbörjat 25-tal elever i var och en av årskurserna 1—3 och för varje påbörjat 30-tal elever i var och en av årskurserna 4—9 vid varje skolenhet.

Antalet basresurser skall således beräknas enligt samma metod som antalet klasser i grundskolan i dag. Någon ändring av nuvarande delningstal föreslås inte.

Basresursernas storlek fastställs med utgångspunkt i antalet elevveckotimmar för resp. årskurs. Vissa påslag görs för slöjd, hemkunskap samt alternativkurs- och tillvalsämnen. På högstadiet varierar veckotimmarna med antalet paralleller, dvs. antalet basresurser per årskurs. Härigenom har hänsyn kunnat tas till en- och tvåparallelliga högstadiers behov av ett högre antal veckotimmar per basresurs. Länskolnämnderna skall inte längre pröva högstadiets grupporganisation.

Om samtliga basresurser på låg- eller mellanstadiet vid en skolenhet utgår för två eller flera årskurser gemensamt, föreslås att antalet veckotimmar som beräknas för basresurserna ökas med 8 %. Eftersom detta resurstillskott kommer att utgå även i områden som inte kan betecknas som glesbygd föreslås att ordet glesbygdsgaranti ersätts med benämningen garantitimmar.

Förstärkningsresursen ersätter en rad specialdestinerade bidrag. Huvuddelen går direkt till kommunerna och fördelas av skolstyrelsen på rektorsområdena. Resterande del går till länskolnämnderna, som skall fördela resurserna enligt de principer som nu gäller för fördelningen av medel för särskilda åtgärder på skolområdet. Hela länskolnämndsresursen skall fördelas på kommunerna.

Statsbidraget till basresurserna beräknas med veckotimpris per lärarveckotimme för varje stadium. I propositionen föreslås att veckotimpriset för resp. stadium delas in i fem grupper med utgångspunkt i ett riksgenomsnittligt timpris per stadium. Kommunerna grupperas sedan efter den faktiska avvikelsen från riksgenomsnittet. Detta förslag ger balans mellan kommunernas verkliga lärarlönekostnader och statsbidraget. Rekvisitions- och utbetalningsförfarandet för statsbidraget kan förenklas.

Statsbidraget till förstärkningsresursen fastställs med hjälp av ett enhetligt schablonbelopp.

Tilläggsbidraget utgår med viss procent av statsbidraget för bas- och förstärkningsresurser. Bidraget utgår för kostnader för vikarier, arvodes-tjänster samt nedsättningstimmar.

De nya statsbidragsbestämmelserna skall tillämpas fr. o. m. redovisningsåret 1978/79.

Enligt riksdagens principbeslut skall ett särskilt bidrag utgå för den samlade skoldagen. Kommunen beslutar om införande av samlad skoldag. Sådant beslut kan avse viss skolenhet, alternativt visst stadium eller viss årskurs i skolenhet. Den minimitid per vecka som bör gälla för att kommun skall få rätt till det särskilda statsbidraget för samlad skoldag bör motsvara den sammanlagda tiden för undervisning, raster, lunch-uppehåll och andra uppehåll i undervisningen samt för högstadiets del, härutöver, den tid som nu är avsatt för fritt valt arbete. Kommunen måste kunna visa att verksamhet pågår för eleverna under de delar av skoldagen då undervisning inte pågår. Denna verksamhet skall bedrivas i enlighet med de mål och riktlinjer för skoldagen som regeringen senare skall fastställa.

Lärare som under den samlade skoldagen deltar i annan verksamhet än undervisning får inräkna dessa uppgifter i sin tjänst. Musiklärare i grundskolan kommer att i sin tjänst kunna få inräkna tjänstgöring i den kommunala musikskolan.

Nya bestämmelser kommer att reglera antalet ordinarie speciallärartjänster. Enligt dessa bestämmelser inrättas ordinarie tjänst som speciallärare för undervisning i särskild undervisningsgrupp. Dessutom får en ordinarie tjänst inrättas för varje påbörjat 100-tal elever i kommunens grundskola.

I propositionen behandlas också de förslag rörande skolhälsovården som 1974 års skolhälsovårdsutredning (U 1974: 48) lagt fram i betänkandet (SOU 1976: 46) Skolhälsovård. Ansvar för skolhälsovården föreslås liksom f. n. ligga hos kommunerna. Dessa får emellertid möjlighet att efter avtal med resp. landsting överlåta uppgifter inom skolhälsovården åt landstinget. Skolöverstyrelsen föreslås liksom nu ha det centrala tillsynsansvaret för verksamheten. Vidare föreslås att inga centralt utfärdade föreskrifter rörande personaltätthet inom skolhälsovården skall finnas; beslut i sådana frågor skall fattas av resp. huvudman efter samråd med personalorganisationerna. Liksom för övriga kommunalt reglerade anställningar föreslås kommunerna få rätt att besluta att annan nämnd än skolstyrelsen skall handlägga frågor som rör anställning av skolläkare och skolsköterskor. Vidare bör rätten att anföra förvaltningsbesvär över beslut om tillsättning av sådana tjänster avskaffas.

1.2 Lagförslagen

1.2.1 Förslag till

Lag om ändring i skollagen (1962: 319)

Härigenom föreskrives att 24, 25 a, 32, 38 och 39 §§ skollagen (1962: 319)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

24 §

Grundskolan omfattar nio årskurser, betecknade 1—9 och fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium, vart och ett om tre årskurser.

Inom grundskolan anordnas dels olika studievägar, avpassade efter barnens studieinriktning, dels och specialundervisning för sådana barn, vilka ha svårt att följa den vanliga undervisningen *eller anpassa sig till verksamheten i skolan.*

För barn, som på grund av *lyte*, långvarig sjukdom eller *liknande omständighet* ej kunna delta i vanligt skolarbete, anordnas särskild för dem lämpad undervisning.

Föreslagen lydelse

Inom grundskolan anordnas dels olika studievägar, avpassade efter barnens studieinriktning, dels och specialundervisning för sådana barn, vilka ha svårt att följa den vanliga undervisningen.

För barn, som på grund av *handikapp*, långvarig sjukdom eller *sjukdom som tvingar till upprepade kortare frånvaro* ej kunna delta i vanligt skolarbete, anordnas särskild för dem lämpad undervisning.

25 a §²

Grundskolan omfattar skolhälsovård.

Skolhälsovården har till ändamål att bevara *elevernas* själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Den skall främst vara av förebyggande natur *och ej avse egentlig sjukvård.*

Nyinskriven elev i grundskolan skall läkarundersökas i början av läsåret och därefter fram till och med årskurs 8 minst två gånger. *Om ej särskilda förhållanden föranleda undantag, skall elev läkarundersökas även i årskurs 9.*

Utöver vad som följer av tredje stycket skall sådan elev i grundskolan som *är klen, sjuk eller sjukdomshotad* läkarundersökas så ofta skolläkaren finner det behövt. Undersökning skall även ske av elev som *skolledare, lärare, skol-*

Skolhälsovården har till ändamål att *följa elevernas utveckling*, bevara *och förbättra deras* själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Den skall främst vara av förebyggande natur.

Nyinskriven elev i grundskolan skall läkarundersökas i början av läsåret och därefter fram till och med årskurs 8 minst två gånger.

Utöver vad som följer av tredje stycket skall sådan elev i grundskolan som *företer brister i hälsotillståndet* läkarundersökas så ofta skolläkaren finner det behövt. Undersökning skall även ske av elev som *personal vid grundskolan*

¹ Lagen omtryckt 1970: 1026.

² Senaste lydelse 1975: 159.

Nuvarande lydelse

sköterska eller föräldrarna särskilt hänvisat till skolläkaren eller som denne på annan grund finner vara i behov av undersökning.

Det åligger elev i grundskolan att låta sig undersökas i fall som avses i tredje och fjärde styckena.

Elev i grundskolan har rätt att kostnadsfritt anlita skolhälsovården.

Föreslagen lydelse

eller föräldrarna särskilt hänvisat till skolläkaren.

Elev i grundskolan har rätt att bli läkarundersökt, om han begär det hos skolläkare eller skolsköterska. Elev har även i övrigt rätt att anlita skolhälsovården. All skolhälsovård skall vara kostnadsfri för eleven.

Kommun får besluta att uppgifter som enligt denna paragraf ankomma på kommunen i stället skola fullgöras av landstingskommunen. Detta får dock ske, endast om landstingskommunen har åtagit sig att fullgöra uppgifterna.

32 §³

Barn, som ej uppnått skolpliktsåldern men som finnes ha för skolgång erforderlig mognad, må tillåtas att börja skolgång i grundskolan höstterminen det kalenderår, då barnet fyller sex år.

Har skolpliktigt barn ej nått den mognad som fordras för att delta i undervisningen i grundskolan, må dess skolgång med föräldrarnas medgivande uppskjutas ett år.

Har skolpliktigt barn ej nått den mognad som fordras för att delta i undervisningen i grundskolan, må dess skolgång med föräldrarnas medgivande uppskjutas ett år. *Barn vars skolgång uppskjutits skall delta i förskola. Skyldigheten att delta i förskola skall omfatta högst 525 timmar.*

Om intagning i vissa fall vartannat år av elever i grundskolan gäller vad regeringen därom förordnar.

38 §

Föräldrar till skolpliktigt barn skola övervaka, att barnet fullgör sin skolgång.

Föräldrar till skolpliktigt barn skola övervaka, att barnet fullgör sin skolgång *eller deltagar i förskola.*

39 §

Fullgör skolpliktig elev i grundskolan ej sin skolgång och beror underlåtenheten på tredska av föräldrarna, äger länskolnämnden

Fullgör skolpliktig elev i grundskolan ej sin skolgång *eller deltagar skolpliktigt barn, vars skolgång uppskjutits, ej i förskola* och beror

³ Senaste lydelse 1975: 159.

Nuvarande lydelse

vid vite förelägga föräldrarna att hålla *eleven* i skolan. Beslut härom går i verkställighet utan hinder av besvär. Följes ej föreläggandet, må nämnden utdöma vitet. Detta må ej förvandlas till frihetsstraff.

Har åtgärd enligt första stycket ej åsyftad verkan eller äro eljest synnerliga skäl därtill, äger länskolnämnden förordna, att *eleven* skall hämtas till skolan med biträde av polismyndighet. Beslut härom går i verkställighet utan hinder av besvär.

Vad i denna paragraf sägs skall ej äga tillämpning beträffande deltagande i undervisning, som avses i 24 § tredje stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

1.2.2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 381) om barnomsorg

Härigenom föreskrives att 5 § lagen (1976: 381) om barnomsorg skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Barn skall anvisas plats i förskola från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år. Sådan förskola skall omfatta minst 525 timmar om året.

Barn vars skolgång har uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962: 319) skall *beredas möjlighet att fortsätta i förskolan ytterligare ett år*. Kan förskola på grund av barnens restider eller av andra skäl icke bedrivas i den omfattning som anges i första stycket, får kommunen dela upp förskolan på två år. Barn som beröres av sådan uppdelning skall anvisas plats i förskolan från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

Föreslagen lydelse

underlåtenheten på tredska av föräldrarna, äger länskolnämnden vid vite förelägga föräldrarna att hålla *barnet* i skolan *eller förskolan*. Beslut härom går i verkställighet utan hinder av besvär. Följes ej föreläggandet, må nämnden utdöma vitet. Detta må ej förvandlas till frihetsstraff.

Har åtgärd enligt första stycket ej åsyftad verkan eller äro eljest synnerliga skäl därtill, äger länskolnämnden förordna, att *elev i grundskolan* skall hämtas till skolan med biträde av polismyndighet. Beslut härom går i verkställighet utan hinder av besvär.

Föreslagen lydelse

5 §

Barn vars skolgång har uppskjutits enligt 32 § andra stycket skollagen (1962: 319) skall *anvisas plats i förskola*. Kan förskola på grund av barnens restider eller av andra skäl icke bedrivas i den omfattning som anges i första stycket, får kommunen dela upp förskolan på två år. Barn som beröres av sådan uppdelning skall anvisas plats i förskolan från och med höstterminen det år då barnet fyller fem år. Sådan förskola skall omfatta sammanlagt minst 700 timmar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

2 Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden vid riksmötet 1977/78

1977/78: 220 av John Johnsson (s) och Hans Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen sagts om behovet av läkarkontroll i samband med ungdomars val av studieväg,

1977/78: 453 av Ingrid Sundberg (m) och Tore Nilsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utformningen av förordningen om statsbidrag till grundskolan i vad gäller lärares partiella tjänstebefrielse för arbetsvård,

1977/78: 741 av Bengt Bengtsson (c) och Georg Pettersson (c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förebyggande hälsovård i skolan,

1977/78: 1167 av Sven Johansson m. fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om möjligheterna att, i enlighet med vad som anförts i motionen, ge eleverna i det allmänna skolväsendet tillgång till andlig vård och vägledning inom skolans ram,

1977/78: 1188 av Ingrid Sundberg (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om att skolöverstyrelsen i sin information till kommunerna informerar om att skolans undervisning kan organiseras på sätt som nämnts i motionen,

1977/78: 1557 av Joakim Ollén (m) och Olle Aulin (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer att skolförordningen ändras så att kommun skall vara skyldig att tillhandahålla elever i privata skolor läromedel i samma omfattning som elever i kommunens egna skolor.

Motioner väckta med anledning av propositionen

1977/78: 1721 av Hans Jönsson (s) och Margit Sandéhn (s) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

1. beslutar uttala att samtliga sex särskilda studierektorstjänster bibehålls under budgetåret 1978/79 (yrkandet 2),

2. beslutar uttala att regeringen bör ge universitets och högskoleämbe- tet samt skolöverstyrelsen i uppdrag att utarbeta förslag till provisoriska anvisningar för användningen av de kvarstående särskilda ordinarie lärartjänsterna under 1978/79 (yrkandet 3),

1977/78: 1723 av Lennart Bladh (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge till känna vad som i motionen anförts om speciell hänsyn när det gäller den friare fördelningen av statsbidraget till grundskolan till ämnena slöjd, hemkunskap, maskinskrivning och teckning.

1977/78: 1724 av Åke Gillström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala

1. att regeringen snarast framlägger förslag om vuxenutbildningens inlemmande i den kommunala skolhälsovården,

2. att regeringen låter utfärda rekommendationer för en bättre synvård inom skolhälsovården genom vidgat samarbete mellan ögonläkare, speciallärare och optiker i enlighet med vad som sägs i motionen,

1977/78: 1725 av Ingemar Hallenius (c) och Stina Eliasson (c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att använda länskolnämndens del av förstärkningsresursen till kommuner med behov av särskilda insatser i skolan för fosterbarn,

1977/78: 1726 av Margot Håkansson (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar anhålla om

1. att regeringen utfärdar en rekommendation angående ett maximalt antal elever per heltidsanställd skolsköterska till 800,

2. att huvudmannaskap i vad avser skolsköterskorna får åvila primärkommunerna,

1977/78: 1727 av Rolf Rämgård m. fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger till känna att statsbidrag till fria aktiviteter och samlad skoldag även får användas för den frivilliga verksamheten i avslutning till skoldagen,

1977/78: 1729 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om

a. fördelningen av förstärkningsresursen i vad avser de svagare elevernas behov, baskunskaper och basfärdigheter samt kontakt med samhälle och arbetsliv,

b. anpassad studiegång,

c. samarbetet mellan skolan och hemmen,

d. införande av klassråd,

e. länskolnämndernas fördelning av förstärkningsresursen,

f. behov av resurser för utvärdering och utveckling hos den regionala skolmyndigheten,

2. att riksdagen beslutar att 0,090 veckotimmar per elev, i stället för av regeringen föreslagna 0,084, skall utgå till annan verksamhet än undervisning av den totala förstärkningsresursen på 0,579 veckotimmar per elev,

1977/78: 1730 av Lennart Andersson (s) vari yrkas att riksdagen

1. hos regeringen begär att medel till de förstärkningsåtgärder i gymnasieskolan som föreslås i denna motion för budgetåret 1978/79 bestrids av kvarstående reservation ur anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att medel för fortsatta förstärkningsåtgärder inom gymnasieskolan anvisas i budgetpropositionen för 1979/80,

1977/78: 1731 av Karl-Erik Häll (s) och Frida Berglund (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att öka länsskolnämndsresursen i Norrbottens län från i propositionen föreslagna 0,02 till 0,025 veckotimmar per elev,

1977/78: 1732 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen

1. uttalar att de kommuner som på grund av beslutet om nytt statsbidragssystem drabbas av bidragsminskning bör erhålla full kompensation för denna,

2. uttalar att det nya statsbidragssystemet skall vara ett provisorium,

3. hos regeringen hemställer om förslag till statsbidrag till grundskolan, varvid de allmänna riktlinjer som anförs i motionen beaktas,

4. beslutar att för budgetåret 1978/79 anslå 50 milj. kr. avsett som statsbidrag till den kommunala musikskolan och att hos regeringen hemställa om förslag till bestämmelser för fördelningen av detta statsbidrag.

3 Utskottet

3.1 Nytt statsbidrag till grundskolan

3.1.1 Utgångspunkter för ett nytt statsbidrag

Driftbidragen till primärkommunerna i vad gäller skolväsendet reformerades för jämnt 20 år sedan. Till grund för statsbidragsreformen den 1 juli 1958 låg allmänna statsbidragsutredningens betänkande om förklarad statsbidragsgivning (SOU 1956: 8). En grundläggande princip för förslaget var att kommunerna med utgångspunkt i vad som kunde betraktas som statliga och kommunala angelägenheter skulle erhålla ett totalt statsstöd av i stort sett samma storlek som enligt det bidragssystem som gällde före reformen. Riksdagens beslut år 1957 (prop. 1957: 112, SU 1957: 91, rskr 1957: 239) fick som resultat bl. a. gällande förordning (1958: 665) om statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet.

Med anledning av ett antal motioner i skolfrågor föreslog statsutskottet år 1970 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening skulle ge till känna att skolans arbetsmiljöproblem borde noggrant analyseras och att det borde utarbetas förslag om åtgärder för att komma till rätta med dem. Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets förslag (SU 1970: 49, rskr 1970: 145). Samma år tillkallades särskilda sakkunniga för att fullgöra det av riksdagen till Kungl. Maj:t lämnade uppdraget. De sakkunniga antog namnet utredningen om skolans inre arbete (SIA).

SIA lade år 1974 fram sitt huvudbetänkande Skolans arbetsmiljö (SOU 1974: 53). Utredningen behandlade därvid inte bara arbetsmiljöfrågor utan även frågor om resursfördelning och resursanvändning i grundskolan. Beträffande statens bidrag till grundskolan framhåller utredningen (s. 601) att det är ett statligt intresse att kunna beräkna och bestämma storleken av den resurs som genom statsbidrag ställs till kommunernas

förfogande och att genom olika behörighetsbestämmelser påverka vilka personalgrupper som skall arbeta i skolan med statsbidragsresursen som tjänsteunderlag. Däremot är det inte, säger utredningen, ett statligt intresse att i detalj ange hur denna personella resurs skall användas inom varje enskild skolenhet. Skolenheterna borde därför enligt utredningen få en ökad frihet att inom vissa ramar besluta om skolarbetets organisation.

Riksdagen fattade år 1976 principbeslut om en reformering av skolans inre arbete (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367). Reformen omfattar enligt beslutet tre delar, nämligen dels *nya arbetsformer* inom ramen för skolans timplanebundna undervisning, dels *samlad skoldag*, dels *allmän fritidsverksamhet* före och efter skoldagen.

Den del av reformen som avser nya arbetsformer med ökad lokal frihet att ordna den timplanebundna undervisningen är den från skolans synpunkt viktigaste förändringen. Den skall enligt principbeslutet träda i kraft i hela landet den 1 juli 1978. Skoldagen omfattar i detta steg timplanebunden undervisning och sådan verksamhet som skall förekomma enligt skolförordningen (inkl. fritt valt arbete på högstadiet).

Den samlade skoldagen, som är en annan del av SIA-reformen, utgörs av nyssnämnda skoldag med tillägg av fria aktiviteter av viss minimiomfattning, nämligen aktiviteter under raster, lunchuppehåll och andra uppehåll i undervisningen. Syftet med den samlade skoldagen är att åstadkomma en bättre omvårdnad om eleverna under tid då de befinner sig i skolan och är enligt riksdagsbeslutet år 1976 frivillig för kommunen men obligatorisk för eleven om kommunen beslutar anordna samlad skoldag.

Den tredje komponenten i SIA-reformen är fritidsaktiviteter före och efter den samlade skoldagen. Denna allmänna fritidsverksamhet är frivillig för kommun och för den enskilde. Sådan fritidsverksamhet kan även förekomma före och efter en skoldag, som omfattar enbart timplanebunden undervisning och sådan verksamhet som skall förekomma enligt skolförordningen.

I propositionen 1977/78: 85 har förslag om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. lagts fram för riksdagen. Förslaget syftar till en förenkling av nuvarande statsbidragssystem samt till en anpassning av bidragssystemet till den reformering av skolans inre arbete som riksdagen beslöt år 1976. En inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria (DsU 1977: 8) Förslag till nytt statsbidragssystem för det allmänna skolväsendet utgör grund för regeringens förslag.

Kostnaderna för grundskolan delas f. n. mellan stat och kommun. Statens bidrag till driften av grundskolor uppgick enligt propositionen för budgetåret 1976/77 till 6 745 milj. kr. Enligt kommunalekonomiska utredningen (SOU 1977: 78 s. 388) var kalenderåret 1976 kommunernas egna kostnader för grundskolan ca 5 500 milj. kr. Som kommunala an-

gelägenheter på skolans område räknas bl. a. kostnader för läromedel, skolmåltider, skolskjutsar, vaktmästar- och kanslipersonal, personal för fritidsverksamhet samt skolpsykolog- och kuratorsverksamhet (jfr prop. 1962: 54 s. 441—445). Det nya statsbidragssystemet får enligt propositionen inte leda till förskjutningar när det gäller *kostnadsfördelningen mellan stat och kommun*. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning. Det nya statsbidragssystemet bör under denna förutsättning i likhet med det nuvarande bidragssystemet kunna bidra till att upprätthålla en likvärdig utbildningsstandard i riket.

Resurstilldelningen till kommunerna skall enligt propositionen i första hand ske i form av basresurs, förstärkningsresurs och tilläggsbidrag. Basresursernas antal skall grundas på elevantalet inom resp. årskurs (årskurser) vid varje skolenhet i grundskolan. Talen 25 för lågstadiet resp. 30 för mellan- och högstadierna är delningstal för basresurserna. Förstärkningsresursen skall beräknas per elev i grundskolan. Tilläggsbidraget är slutligen ett schablonbidrag för kommunens kostnader för bl. a. lärarvikarier.

I motionen 1977/78: 1732 (yrkandena 2 och 3) begärs att riksdagen dels uttalar att *det nya statsbidragssystemet* skall vara ett provisorium, dels hos regeringen hemställer om nytt förslag till ett statsbidragssystem innebärande förslag om sänkt delningstal samt resurstillskott i övrigt som möjliggör bl. a. undervisning i små grupper.

Utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) skall inom kort lägga fram sitt slutbetänkande. Detta skall enligt vad utskottet erfarit innehålla bl. a. principer för en tänkbar utveckling av statens bidragsgivning på skolans område. Vidare har kommunalekonomiska utredningen (SOU 1977: 48 och 78) behandlat frågor om statsbidrag till kommunerna för bl. a. skoländamål. Denna utrednings förslag bereds f. n. inom regeringens kansli.

Redan med utnyttjande av nuvarande statsbidragsresurser är det i viss utsträckning möjligt att anordna undervisning i små klasser eller grupper. SIA (SOU 1974: 53 s. 547—566) har gjort en ingående undersökning av undervisningsgruppernas storlek i grundskolan utifrån förhållandena i skolväsendet läsåret 1972/73 (låg- och mellanstadierna) och läsåret 1973/74 (högstadiet). Enligt SIA bedrevs under resp. läsår undervisningen på lågstadiet till ca 60 % i klasser eller grupper om 20 elever eller färre, undervisningen på mellanstadiet till ungefär 33 % och undervisningen på högstadiet till mer än 50 % i sådana klasser eller grupper, specialundervisningsresursen på samtliga stadier ej inräknad.

I propositionen (s. 49) anförs att elevutvecklingen i grundskolan som en följd av de minskande årskullarna på sikt ger förutsättningar för en prövning av en sänkning av delningstalen på mellan- och högstadierna utan den kostnadsökning som f. n. omöjliggör en reform av detta slag och att denna fråga skall studeras ytterligare i regeringkansliet.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att riksdagen bör avslå motionen 1977/78: 1732 yrkandena 2 och 3.

Enligt propositionen är en viss omfördelning av nuvarande resurser mellan kommunerna det pris som får betalas för att dels möjliggöra ett ökat kommunalt och lokalt ansvar och inflytande, dels ge möjlighet till lokal medbestämmanderätt vid resursanvändningen, dels uppnå ett för kommunerna administrativt enkelt system.

Enligt motionen 1977/78: 1732 (yrkandet 1) bör riksdagen uttala att de kommuner som på grund av det nya statsbidragssystemet får bidragsminskning bör få full kompensation för denna. Enligt motionärerna finns det inget logiskt samband mellan å ena sidan minskat statsbidrag och å andra sidan lokalt ansvar och inflytande vid resursanvändningen.

Utgångspunkten för det föreliggande statsbidragsförslaget har varit att man inom i stort sett oförändrad kostnadsram för staten skall öka det lokala inflytandet på användningen av statsbidraget. Det är en omöjlig uppgift att konstruera ett schabloniserat bidragssystem som tar hänsyn till alla de faktorer som i dag påverkar bidraget. Föredragande statsrådet är medveten om detta. Beträffande tilläggsbidraget (prop. s. 71) uttalas således att kommunernas kostnader för sådana verksamheter vartill detta bidrag utgår måste analyseras med jämna mellanrum. SÖ skall därför få i uppdrag att som underlag för beräkningen av tilläggsbidragets storlek årligen genomföra undersökningar angående ledighetsfrekvenser och vikariebehov i grundskolan. Skulle framdeles skillnaderna mellan kommunerna öka, heter det i propositionen, bör en förnyad prövning göras av principerna för tilläggsbidraget.

Slutligen bör erinras om att SÖ enligt propositionen skall studera det nya statsbidragets ekonomiska effekter totalt för kommunerna. Utskottet utgår från att denna utvärdering och uppföljning påbörjas så snart systemet börjat tillämpas. Bl. a. vissa kommuner har uppgivit att det nya statsbidragssystemet kommer att leda till minskade statsbidragsbelopp. Utskottet har inte haft möjlighet att granska underlaget för uppgifterna. Utskottet utgår från att regeringen, om SÖ:s studium av det nya statsbidragets ekonomiska effekter ger anledning till det, vid nästa riksmöte lägger fram erforderliga ändringsförslag.

Hur långt förenklingen av ett statsbidragssystem bör drivas kan givetvis vara föremål för delade meningar. Enligt utskottets uppfattning synes regeringsförslaget vara väl ägnat att läggas till grund för en reform på området. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1732 yrkandet 1.

3.1.2 Bas- och förstärkningsresurser

Tre fjärdedelar av statens driftbidrag till grundskolan skall utgå i form av *basresurs*. Den är alltså grundgarantin för undervisningen inom en skolenhet. En basresurs skall i normalfallet utgå för varje påbörjat 25-tal

elever i var och en av årskurserna 1—3 och för varje 30-tal elever i var och en av årskurserna 4—9. Enligt regeringens förslag skall basresursens storlek fastställas med utgångspunkt i antalet elevveckotimmar — om 40 minuter — för respektive årskurs. Vissa påslag av lärarveckotimmar skall göras för slöjd, hemkunskap samt alternativkurs- och tillvalsämnen. Vidare skall på högstadiet påslaget av lärarveckotimmar variera med antalet paralleller. Antalet veckotimmar per basresurs framgår av bilaga 1 till detta betänkande. Eftersom staten bär kostnaderna för dessa resurser skall det ankomma på länskolnämnd att fastställa basresursernas antal. Fördelningen av elever på skolenheter och tilldelningen av basresurser skall i stort sett följa de principer som f. n. gäller vid länskolnämnds beslut om klassantal vid grundskolan. Vid mycket låga elevantal per årskurs skall en basresurs utgå gemensamt för två eller flera årskurser enligt de regler som nu gäller för anordnande av b/B-klass.

Utskottet utgår från att det nya bidragssystemet inte får som konsekvens att kommun läsåret 1978/79 tilldelas ett färre antal basresurser än det klassantal som vid motsvarande elevantal skulle ha medgetts enligt det gamla bidragssystemet. Vad som anförs i propositionen beträffande basresursernas antal föranleder därför ingen erinran från utskottets sida. Utskottet har inte heller något att erinra mot vad som anförs beträffande *skolenhetsbegreppet*. Utskottet ansluter sig till uppfattningen att skolenheternas upptagningsområde så långt detta är möjligt bör läggas fast för en längre tid.

Om vid en skolenhet samtliga basresurser på ett och samma stadium avser undervisning i b/B-form, skall enligt propositionen antalet lärarveckotimmar i basresurserna ökas med åtta procent. Dessa tilläggstimmar kallas *garantitimmar*. Utskottet, som tillstyrker detta förslag, vill i sammanhanget uttala att det bör vara möjligt för länskolnämnd, om särskilda skäl föreligger, att besluta om garantitimmar även när en eller flera basresurser avseende två eller flera årskurser utgår jämsides med basresurser avseende endast en årskurs. T. ex. skall garantitimmar kunna utgå för klass av b/B-typ även om det på stadiet i fråga finns klass av a/A-typ.

Utskottet vill i sammanhanget särskilt stryka under att för högstadiet föreslaget basresurssystem inte får medföra att elevernas möjlighet att fritt välja alternativkurs och tillvalsämne inskränks.

Skolstyrelsen fördelar *förstärkningsresursen* på rektorsområden. Förstärkningsresursens storlek skall beräknas schablonmässigt på elevantalet vid grundskolan och uttrycks i veckotimmar om 40 minuter per elev. Den totala förstärkningsresursen bör enligt propositionen utgå med 0,579 veckotimmar per elev. Förstärkningsresursens uppbyggnad och innehåll framgår av bilaga 2 till detta betänkande.

Huvuddelen av förstärkningsresursen — 0,553 veckotimmar per elev — skall enligt propositionen utgå direkt till kommunerna och återstoden

— 0,026 veckotimmar per elev — till länskolnämnderna för fördelning på kommunerna efter deras särskilda behov. Länskolnämnden i Stockholms län erhåller 0,040 veckotimmar per elev, länskolnämnderna i Göteborgs och Bohus län resp. i Malmöhus län vardera 0,035 veckotimmar per elev och övriga länskolnämnder 0,020 veckotimmar per elev.

Av den förstärkningsresurs som utgår direkt till kommun föreslås 0,469 veckotimmar per elev avse undervisningsinsatser och 0,084 veckotimmar per elev andra insatser under skoldagen. De senare insatserna avser aktiviteter under skoldagen som leds av lärare eller annan personal.

SIA föreslog beträffande den del av förstärkningsresursen som avsågs utgå direkt till kommun att 0,450 veckotimmar skulle utgå för undervisningsinsatser och 0,090 veckotimmar för andra förstärkningsanordningar. I det nu föreliggande regeringsförslaget har slöjdämnesresurser (0,021 veckotimmar per elev, prop. s. 58) förts över från basresursen till den del av förstärkningsresursen som avser undervisningsinsatser. Denna del bör, som nyss nämnts, enligt regeringens förslag föras upp med 0,469 veckotimmar. Resurserna för andra insatser under skoldagen beräknas i propositionen till 0,084 veckotimmar.

Med hänvisning till SIA:s förslag beträffande förstärkningsresursen begärs i motionen 1977/78: 1729 (yrkandet 2) att den del som avser andra insatser under skoldagen än undervisning skall räknas upp till 0,090 veckotimmar med motsvarande minskning till 0,463 veckotimmar för undervisningsdelen.

Utskottet anser att det är möjligt att föra över 0,003 veckotimmar per elev från resursen för undervisningsinsatser till resursen för andra insatser under skoldagen. Resursens olika delar bör alltså bli 0,466 veckotimmar per elev för undervisningsinsatser och 0,087 veckotimmar per elev för andra insatser under skoldagen. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 1729 yrkandet 2 godkänner vad utskottet anfört om förstärkningsresursens olika delar.

Utskottet, som erinrar om att det förslagna statsbidragssystemet är uppbyggt så att speciella behov kan tillgodoses, anser att riksdagen bör avslå motionen 1977/78: 1731 om att länskolnämndsresursen i Norrbottens län bör ökas från 0,020 till 0,025 veckotimmar per elev.

I motionen 1977/78: 1732 (yrkandet 4) begärs ett särskilt statsbidrag om 50 milj. kr. till den kommunala musikskolan. Statsbidraget skall fördelas på kommunerna enligt särskilda regler.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget är utskottet i likhet med fördragande statsrådet inte berett förorda att särskilda statliga medel anvisas som stöd till den kommunala musikskolan. Frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun behandlas av kommunalekonomiska utredningen. Som tidigare nämnts bereds utredningens förslag f. n. inom regeringens kansli. Med hänvisning härtill anser utskottet att motionen 1977/78: 1732 yrkandet 4 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

3.1.3 Fördelning och användning av bas- och förstärkningsresurser m. m.

Basresursen är en ekonomisk enhet, som tillsammans med förstärkningsresursen och övriga statsbidrag ger det ekonomiska utrymmet för skolverksamheten. Antalet basresurser vid skolenhet fastställs av länskolnämnden. Förstärkningsresursen och övriga bidrag som kommer i fråga skall fördelas av skolstyrelsen på rektorsområdena, vilket innebär frihet att disponera tilldelade lärarveckotimmar för indelning av eleverna i arbetsenheter, klasser och andra undervisningsgrupper. Därmed ges större möjlighet att bygga upp en efter behoven anpassad undervisningsorganisation.

När det gäller centralt utfärdade anvisningar beträffande *undervisningens organisation* uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1975/76: 30 om skolans inre arbete (s. 47) att det är angeläget att de regionala och lokala skolmyndigheterna, skolledarna, lärarna och andra med arbetsuppgifter på skolans område tilläggs både friheten och ansvaret att i den praktiska tillämpningen ute på fältet utan bundenhet vid anvisningar i alla detaljer handla med utrymme för sunt förnuft och fritt val. I det sammanhanget anförde utskottet med anledning av propositionen 1975/76: 39 och vissa motioner bl. a.: "Det finns enligt utskottets mening inte några självklara, allmänna lösningar på hur eleverna skall grupperas eller hur förstärkningsresursen skall användas. Med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena samt skrivningarna i propositionen vill utskottet uttala att det bör vara möjligt att använda en del av en skolenhets eller ett rektorsområdes samlade förstärkningsresurser för att under ett läsår generellt minska klassernas och undervisningsgruppernas storlek, om det finns skäl för en sådan undervisningsanordning. Den återstående delen av skolenhetens förstärkningsresurser måste självfallet vara så stor att det blir möjligt att tillgodose de olika behov av insatser som elever med särskilda skolsvårigheter har. En viktig uppgift för den enskilda skolenheten eller det enskilda rektorsområdet blir att inom en samlad resursram planera verksamheten på det sätt som bäst svarar mot elevernas behov. Undervisningsorganisationen bör kontinuerligt utvärderas."

I betänkandet 1977/78: 4 (s. 5) har utskottet behandlat frågan om vertikala arbetsenheter och stadielklass inom ramen för ett nytt statsbidragssystem.

Spörsmål som gäller fördelning och användning av den del av *förstärkningsresursen som utgår direkt till kommun* aktualiseras på nytt i tre motioner, nämligen motionerna 1977/78: 1188, 1977/78: 1723 och 1977/78: 1729 (yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d).

Enligt motionen 1977/78: 1188 bör jämlikhetssträvandena på utbildningsområdet syfta till att hålla intresset för fortsatta studier vid liv hos alla ungdomar. Studieintresset kan enligt motionären i många fall vidmakthållas genom en flexibel elevgruppering, genom vilken man kan tillgodose olika individualiseringsbehov t. ex. visst arbetssätt eller vissa för-

djupningsuppgifter. Som förutsättning för en sådan undervisningsanordning anges att möjligheter skall finnas till omgrupperingar eller byte av grupp åtminstone en gång per termin. Det bör enligt motionären lämnas information till kommunerna om att undervisning kan organiseras på i motionen angivet sätt.

Utskottet konstaterade i betänkandet 1975/76: 30 att gruppering efter färdighetsnivå kan vara motiverad för att ge tillfälle till systematisk träning i därför lämpade delar av olika ämnen. Samtidigt underströks vikten av att en sådan gruppering blir kortvarig och i vart fall inte överstiger en termin. Med det anförda anser utskottet att motionen 1977/78: 1188 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1977/78: 1723 begärs dels att i den nya skolförordningen skapas garantier för att grupperna i slöjd och hemkunskap kommer att innehålla högst 16 elever, dels att riksdagen uttalar att eleverna även i fortsättningen skall ha möjlighet att välja ämnet maskinskrivning i minst samma omfattning som i dag, dels att riksdagen uttalar att det bör skapas mindre undervisningsgrupper i ämnet teckning vid fördelning av förstärkningsresursen.

Beträffande ställningen för ämnet maskinskrivning efter den 1 juli 1978 har utskottet inhämtat att bestämmelserna i skolförordningen om maskinskrivning som frivilligt ämne kommer att kvarstå oförändrade och att timplanen kommer att kompletteras med uppgift om att eleverna har rätt att få undervisning i maskinskrivning.

När det gäller ämnena slöjd och hemkunskap hänvisar utskottet till vad utskottet anförde år 1976 om dessa ämnen i betänkandet 1975/76: 30 (s. 50) samt till de generella uttalandena i propositionen (s. 63) om beaktande av undervisningslokalers storlek och hänsynstagande till arbetsmiljö- och arbetarskyddsskäl vid resursfördelningen. Med hänvisning i övrigt till att prövning av klass- och gruppstorlekar för all undervisning i skolan måste överlämnas till skolstyrelse, skolledare och lärare avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1723.

I motionen 1977/78: 1729 (yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d) tas upp vissa frågor som gäller resursanvändningen, t. ex. stöd åt elever med skolsvårigheter, baskunskaper och basfärdigheter, skolans kontakt med samhälle och arbetsliv, handledare vid anpassad studiegång och kontakt mellan hem och skola samt frågan om inrättande av klassråd.

Utskottet anslöt sig år 1976 vid behandlingen av propositionen 1975/76: 39 till uppfattningen att skolans förstärkningsanordningar i huvudsak bör användas för insatser för att hjälpa elever med skolsvårigheter. På förslag av utskottet gav riksdagen vidare som sin mening regeringen till känna att elever med uttalade skolsvårigheter, t. ex. intellektuell utvecklingshämning, borde kunna få undervisning i särskild undervisningsgrupp (prop. 1975/76: 39 s. 239, UbU 1975/76: 30 s. 25).

Även frågan om baskunskaper och basfärdigheter har behandlats av

utskottet år 1976 (prop. 1975/76: 39 s. 229, UbU 1975/76: 30 s. 62). I den nu föreliggande propositionen uppehåller sig föredragande statsrådet vid denna fråga med bl. a. följande ord (s. 62): "Jag vill särskilt betona vikten av en resursfördelning som medför att basfärdigheterna grundläggs och befästs så tidigt som möjligt, bl. a. för att ge den beredskap och den motivation för fortsatt arbete i skolan som behövs för såväl kunskapsinhämtande och färdighetsträning som för social träning. Eftersom brister i basfärdigheter förstärker skolsvårigheterna på högre stadier kan sådana insatser av förebyggande karaktär på sikt minska antalet elever med skolsvårigheter". Vidare anføres (s. 74): "Den samlade skoldagen med en varvning av undervisning och annan verksamhet bör ses som ett praktiskt förverkligande av skolans ansvar för elevernas hela personlighetsutveckling. Man bör därför ge begreppen kunskaper och färdigheter en vidare innebörd än vad vi traditionellt gör. All verksamhet under skoldagen, vare sig det är undervisning eller fria aktiviteter, måste sättas in i ett pedagogiskt sammanhang".

Beträffande anpassad studiegång och handledare vid densamma anslöt sig utskottet år 1976 till föredragande statsrådets uppfattning att det är angeläget att garantera medel för en handledare på arbetsplatsen åt eleven (prop. 1975/76: 39 s. 239, UbU 1975/76: 30 s. 27).

Behovet av medel för kontakter mellan skolan och hemmen skall enligt riksdagsbeslutet våren 1976 beaktas vid fördelningen av förstärkningsresursen (prop. 1975/76: 39 s. 245, UbU 1975/76: 30 s. 30):

Likaledes hänvisar utskottet till tidigare beslut beträffande frågan om skolans kontakt med samhälle och arbetsliv (prop. 1975/76: 39 s. 258 f. och s. 278 f., UbU 1975/76: 30 s. 35 f. och s. 42 f.). Som framgått av det föregående föreslås 0,087 veckotimmar per elev utgå för andra insatser under skoldagen än undervisning.

Enligt riksdagens beslut skall vid reformeringen av skolans inre arbete inrättas klassråd (prop. 1975/76: 39 s. 326, UbU 1975/76: 30). Enligt vad utskottet erfarit finns i enlighet med detta beslut föreskrifter om klassråd intagna i det förslag till ändringar i skolförordningen som nu är under beredning i regeringens kansli.

En inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria (Ds U 1977: 20) Medinflytande i skolan innehåller förslag om att skolnämnder sammansatta av elever och personal och i vissa fall också föräldrar skall inrättas i varje rektorsområde/skolenhcet. Vidare tar promemorian upp frågan om elevernas medinflytande i skolans olika konferenser för planering av läsårets verksamhet. Förslaget remissbehandlas för närvarande.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1729 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d.

Yrkanden som avser utnyttjandet av den del av *förstärkningsresursen som fördelas av länskolnämnd* på kommunerna i länet förs fram i två

motioner, nämligen motionerna 1977/78: 1729 (yrkandet 1 e) och 1977/78: 1725.

I propositionen stryks under att länskolnämndsresursen inte bör läsas i en permanent organisation utan främst användas för tillfälliga och särskilda behov. Det kan enligt utskottets mening vara lämpligt att ca två tredjedelar av resursen används för undervisning och ca en tredjedel till andra insatser. Någon exakt gräns bör dock inte sättas upp. Med det anförda anser utskottet att motionen 1977/78: 1729 yrkandet 1 e beträffande länskolnämndsresursens fördelning på ändamål inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Länskolnämndsresursen bör enligt motionen 1977/78: 1725 kunna användas för att bestrida de extra kostnader för särskilda insatser för fosterbarn som kan uppstå för kommun i vissa fall.

Utskottet har erfarit att Svenska kommunförbundet och utbildningsdepartementet har påbörjat överläggningar beträffande komplettering av bestämmelserna rörande interkommunal ersättning för fosterbarn. Frågan gäller bl. a. sådana barn som kyrkobokförts i vistelsekommunen.

Den i motionen aktualiserade frågan bör i första hand lösas genom ändring av bestämmelserna rörande interkommunal ersättning, så att skälig ersättning kommer att utgå till kommun som tar emot fosterbarn på i det föregående angivet sätt.

Med hänvisning till det anförda och då länskolnämnd kan använda länskolnämndsresursen för i motionen nämnda ändamål påkallar inte motionen 1977/78: 1725 någon riksdagens åtgärd. Utskottet förutsätter därvid att Svenska kommunförbundet och utbildningsdepartementet fortsätter sina redan påbörjade överläggningar beträffande komplettering av bestämmelserna rörande interkommunal ersättning.

3.1.4 Tidpunkt för fastställande av bas- och förstärkningsresurs. Veckotimpris

Riktpunkten bör enligt propositionen vara att antalet basresurser fastställs av länskolnämnd före *den 1 april* och att en ändring av länskolnämndens beslut skall kunna ske efter anmälan den 15 augusti och då komma i fråga endast om elevutvecklingen medför behov av ett ökat antal basresurser. Elevantalet *den 15 september* avses utgöra grund för beslut om förstärkningsresursens storlek. Om antalet elever ökar under höstterminen skall ytterligare basresurser kunna utgå för vårterminen om villkoren härför är uppfyllda och länskolnämnden medger det. Utgår ytterligare basresurs för vårterminen bör länskolnämnd få besluta att hälften av den förstärkningsresurs, som skulle utgå för helt år, får utgå för den ökning av det totala elevantalet i kommunen som skett efter den 15 september.

Statsbidraget till basresurserna skall enligt propositionen beräknas i ett

veckotimpris för varje stadium. Veckotimpriset skall vara årskostnaden för en veckotimme i basresursen och fastställas årligen med utgångspunkt i den lönestatistik som upprättas av statens avtalsverk (SAV). Veckotimpriset för resp. stadium skall vidare indelas i flera avvikelsegrupper med utgångspunkt i ett genomsnittligt timpris per stadium och kommunerna skall grupperas efter den faktiska avvikelsen från det riksgenomsnittliga timpriset. Gruppindelningen skall fastställas med utgångspunkt i SAV:s lönestatistik och de fem grupperna fastställas enligt följande.

Grupp 1: intervall $-3,1$ % eller större negativ avvikelse

Grupp 2: intervall $-3,0$ % till $-1,1$ %

Grupp 3: intervall -1 % till $+1$ %

Grupp 4: intervall $+1,1$ % till $3,0$ %

Grupp 5: intervall $+3,1$ % eller större positiv avvikelse.

En och samma kommun kan tillhöra flera olika grupper beroende på hur stor löneavvikelsen är för de olika lärargrupperna på resp. stadium.

Veckotimpriset för förstärkningsresursens 0,579 veckotimme skall vara ett genomsnitt av det veckotimpris som gäller för låg-, mellan- och hög-stadierna.

Utskottet har ingen erinran mot vad statsrådet anfört beträffande veckotimpriset för basresurser och förstärkningsresurs.

3.1.5 Andra bidrag för undervisningsinsatser m. m.

För driften av grundskolan skall kommun utöver basresursen och förstärkningsresursen få vissa statsbidrag, bl. a. s. k. tilläggsbidrag, bidrag till kostnader för rektor och studierektor samt bidrag till kostnader för särskild undervisning, stödundervisning i svenska och undervisning i hemspråk. Härtill kommer bidrag till kostnader för avlöning av skoldirektör och biträdande skoldirektör samt för praktisk lärarutbildning vid grundskola. Särskilt bidrag skall utgå för vissa arbetsgivaravgifter, till vilken fråga utskottet återkommer i det följande.

Tilläggsbidraget är ett schablonbidrag för kommunens kostnader för lärarvikarier och uppdragstillägg samt vissa övriga anordningar. Tilläggsbidraget har i propositionen preliminärt beräknats till 7,3 % på summan av statsbidrag för bas- och förstärkningsresurser. Enligt vad utskottet erfarit skall SÖ i samarbete med Svenska kommunförbundet i juni månad i år genomföra en omfattande undersökning i samtliga kommuner, innan slutlig procentsats för tilläggsbidraget fastställs för budgetåret 1978/79.

I motionen 1977/78: 453 aktualiseras spörsmål om partiell tjänstbefrielse för arbetsvård för grundskolans lärare. Motionärerna önskar ett statsbidragssystem som är kostnadsneutralt ur kommunens synvinkel när kommunen skall ta ställning till frågan om sjukskrivning eller partiell tjänstbefrielse för arbetsvård. Enligt motionärerna bör klarläggas om

vikariekostnader vid partiell tjänstebefrielse för arbetsvård får bestridas från tilläggsbidraget.

Först bör påpekas att primärkommunen i sin egenskap av huvudman för grundskolan har samma arbetsgivaransvar beträffande sina anställda lärare som beträffande övriga arbetstagare i kommunens tjänst (jfr UbU 1975/76: 30 s. 53).

Det föreslagna statsbidragssystemet ger genom sin flexibilitet bättre möjligheter till arbetsvård av lärare än det tidigare statsbidragssystemet. Principen med ett tilläggsbidrag för olika slag av vikariekostnader gör det möjligt för kommun att inom tilläggsbidragets medelsram få en vikariekostnad täckt antingen det är fråga om vikariekostnad vid sjukskrivning eller vid partiell tjänstebefrielse för arbetsvård. Staten bekostar f. n. vissa omplaceringar från anslaget Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering under sjunde huvudtiteln. I sitt yttrande över förslaget till nytt statsbidragssystem för det allmänna skolväsendet har statens personalnämnd framfört uppfattningen att ett rationellt system för lärares och skolledares omplacering bör tillskapas och att kostnaderna för flertalet arbetsvårdsåtgärder och omplaceringar som företas bör täckas inom det nya bidragssystemets ram. Enligt vad utskottet inhämtat torde principiellt inget hindra att dessa kostnader täcks av staten över tilläggsbidraget. Detta förutsätter dock att bidragsschablonen höjs samtidigt som möjligheten att utnyttja det särskilda löneanslaget under sjunde huvudtiteln begränsas i motsvarande mån. Härför krävs överläggningar mellan staten och Svenska kommunförbundet. Det är ur skolans synvinkel angeläget att sådana kommer till stånd.

Med det anförda anser utskottet att motionen 1977/78: 453 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Regeringens förslag om ifrågavarande bidrag för undervisningsinsatser m. m. tillstyrker utskottet.

3.1.6 Samlad skoldag m. m.

Regeringen skall fastställa mål och riktlinjer för den samlade skoldagen.

Till kommun, i vilken samlad skoldag helt eller delvis är införd, skall utgå statsbidrag beräknat efter 0,025 veckotimmar för varje elev som omfattas av den samlade skoldagen. Skolstyrelse skall vara huvudman för den samlade skoldagen.

Den samlade skoldagen skall omfatta minst den tid som behövs för timplanebunden undervisning i ämnen samt för lunchuppehåll, raster och andra uppehåll i undervisningen. I fråga om högstadiet skall därtill läggas 80 minuter räknat per hel vecka. Den samlade skoldagen får inte överstiga fem timmar och 20 minuter för årskurserna 1—2 och skall omfatta minst sex och högst åtta timmar för årskurserna 3—9.

Om samlad skoldag skall införas avgörs helt av kommunerna själva.

utifrån elevernas behov och kommunernas ekonomiska resurser samt tillgång på personal och lokaler. Den samlade skoldagen kan, som också framgår av riksdagens principbeslut år 1976, införas successivt, t. ex. på ett stadium i taget eller bara i vissa skolor i kommunen. *Behovet av samlad skoldag* vid de olika skolanläggningarna avgör vilken omfattning den samlade skoldagen skall ha, och det finns självfallet möjlighet att ompröva behoven varje år. Om samlad skoldag införs är det enligt propositionen önskvärt att samma tidpunkt för den samlade skoldagens början resp. slut under skolveckans dagar finns för en årskurs, ett stadium eller för hela skolenheten. Samordnade tider bör emellertid inte, anför föredragande statsrådet, ställas som ett krav vid fastställandet av den samlade skoldagens längd. Särskilt för bestämmandet av skoldagens början och slut kan det finnas skäl att ta hänsyn till t. ex. skolskjutsförhållanden. Utskottet anser att samma tidpunkt för den samlade skoldagens början resp. slut under skolveckans dagar har ett särskilt värde i de lägre årskurserna och att man endast undantagsvis bör göra avsteg härifrån såvitt gäller årskurserna 1—2.

Införandet av samlad skoldag måste vara väl förberett om intentionerna med densamma skall kunna förverkligas. Elevernas egen medverkan vid planeringen och genomförandet av den samlade skoldagen är av stort värde. Utskottet erinrar om vad som anförs om elevmedverkan i skolarbetet i propositionen 1977/78: 100 bil. 12 (s. 180): "En huvudpunkt i SIA-reformen är den aktiva elevmedverkan i undervisningen och i gestaltningen av skolans inre miljö över huvud taget. Eleverna måste successivt vänjas vid att ta ansvar för olika delar av verksamheten i skolan. Många av skolans aktuella problem har utan tvivel sin grund i att eleverna betraktas som föremål för undervisning och omsorg, i stället för att ses som medarbetare i skolsamhället, med rätt och skyldighet att aktivt delta i skolarbetets olika delar. SIA-skolan skall inte vara en serviceskola, där olika personalgrupper avdelas för att betjäna eleverna, utan en arbetsplats där ansvaret för verksamheten delas mellan alla berörda."

I motionen 1977/78: 741 redovisas ett projekt med s. k. friskvård som drivits vid grundskolan i Göteborg. Projektets syfte är att genom information till eleverna om kost och hygien m. m. samt genom fysisk träning skapa motståndskraft mot missbruk av skilda slag och i övrigt aktivera eleverna, så att stress, psykiska problem och psykosomatiska sjukdomar kan minska. Avsikten är också att ge ökad stimulans till fritidsaktiviteter utanför skolan. Enligt motionärernas mening bör sådana initiativ tas att hälso- och friskvård kan bedrivas även vid andra skolor i landet.

En samlad skoldag kan ge utrymme för aktiviteter av det slag som nämns i motionen 1977/78: 741. Kommunerna är oförhindrade att bedriva sådan verksamhet om de så önskar. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen.

Enligt motionen 1977/78: 1167 bör utredas hur elever i det allmänna

skolväsendet skall kunna få tillgång till andlig vård och vägledning inom skolans ram.

Skolan skall uppmuntra elevernas intresse för de stora och gemensamma grundfrågor som gäller livsåskådning och samhällsuppfattning. Beträffande de kristna kyrkornas och föreningarnas verksamhet under den samlade skoldagen uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1975/76: 30 (s. 36) bl. a. följande: "Vilka verksamheter under den icke timplanebundna delen av skoldagen som skall anordnas beror bl. a. på elevernas intressen. Det ankommer på den lokala skolledningen att tillse att en så allsidig medverkan från föreningar m. fl. som möjligt äger rum. När kristna kyrkor och föreningar medverkar bör deras medverkan självfallet vara bestämd av deras trosuppfattning."

I en situation då möjlighet finns för kristna kyrkor och föreningar att verka i skolan behövs enligt utskottets uppfattning inte den i motionen 1977/78: 1167 begärda utredningen, varför motionen bör avslås av riksdagen.

Av uttalandena i propositionen (s. 75) om de ekonomiska förutsättningarna för den samlade skoldagen kan man få uppfattningen att viss del av länskolnämndsresursen endast utgår om samlad skoldag införs. Så är icke fallet. Såväl den del av förstärkningsresursen som utgår direkt till kommun och avser andra insatser under skoldagen än undervisning som hela länskolnämndsresursen får användas av skolstyrelsen utan att krav på införande av samlad skoldag ställs.

I propositionen 1975/76: 39 om skolans inre arbete och propositionen 1975/76: 92 om utbyggnaden av barnomsorgen behandlades frågan om dels fritidshemmens samverkan med skola och allmän fritidsverksamhet, dels *det utvidgade fritidshemmet*.

Det utvidgade fritidshemmet förutsätter en väl utbyggd föreningsverksamhet. Föredragande statsråd anförde i sammanhanget (prop. 1975/76: 39 s. 263): "För att skapa förutsättningar för en önskad samverkan mellan fritidshem och fritidsverksamhet i föreningarnas regi bör enligt kommunens bedömning de resurser som ställs till kommunernas förfogande genom driftbidraget för fritidshem även kunna utnyttjas för verksamhet utanför fritidshemmet. Det bör ankomma på kommunerna att besluta om formerna för och finansieringen av denna samverkan. Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet."

Enligt motionen 1977/78: 1727 bör en del av förstärkningsresursen samt den särskilda resursen till samlad skoldag få användas till allmän fritidsverksamhet före och efter den samlade skoldagen. Härvid åberopas vissa förslag från SIA-utredningen.

Utskottet vill först erinra om att den av regeringen föreslagna förstärkningsresursen inte längre har den uppbyggnad som SIA-utredningen en gång föreslog. Den del av förstärkningsresursen som utgår till

en kommun motsvarar således i regeringens förslag resurser som hitintills använts för timplanebunden undervisning och andra insatser under skoldagen. Vad sedan gäller den särskilda resursen för samlad skoldag vill utskottet erinra om att de ca 12 milj. kr., som för ändamålet beräknas under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. för nästa budgetår, motsvarar den på staten fallande kostnaden för samlad skoldag under det första året av en förutsatt femårig genomförandeperiod.

Det är inte möjligt att genomföra av motionärerna föreslagen ändring i statsbidragens utnyttjande utan att andra verksamheter i skolan måste begränsas. När det gäller de i motionen aktualiserade frivilliga aktiviteterna före och efter skoldagen får utskottet hänvisa till vad som i det föregående redovisats om att statsbidraget till fritidshem får användas av kommunerna till bl. a. fritidsverksamhet i föreningarnas regi. Statens driftbidrag till förskolor och fritidshem för budgetåret 1978/79 har beräknats till 2 100 milj. kr. (prop. 1977/78: 100 bil. 8, SoU 1977/78: 25, rskr 1977/78: 188). Av detta belopp avser ca 350 milj. kr. driftbidrag till fritidshem. Ökningen av bidraget till fritidshem och därtill anknuten fritidsverksamhet är enligt uppgift från socialdepartementet 138 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Därtill kommer att vid riksdagens bifall till förslagen i propositionen 1977/78: 100 bil. 12 ökar de statliga bidragen till ungdomsorganisationernas centrala och lokala verksamhet med 23 milj. kr. till 120 milj. kr. för nästa budgetår.

I den mån man i kommun bibehåller nuvarande skoldagssystem även fortsättningsvis kan man självfallet använda en del av förstärkningsresursen för aktiviteter under undervisningsuppehåll utan att ett deltagandevång därvid föreligger.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1727.

3.1.7 Andra frågor

Genom det nu föreslagna statsbidragssystemet påtar sig staten också fortsättningsvis det direkta driftansvaret för större delen av den pedagogiska verksamheten i skolan. Statens ansvar och intresse är att, utifrån nuvarande fördelning av driftansvaret mellan staten och kommunerna, kunna beräkna och bestämma storleken av statsbidragen samt att ange vissa regler och ramar för resursanvändningen genom bl. a. olika bestämmelser för personalsammansättningen i skolan. Avsikten med den föreslagna statsbidragsreformen är således inte att staten skall överta kostnaderna för ändamål, vilkas finansiering i normalfallet hitintills varit en kommunal angelägenhet. Däremot skall den lokala friheten öka när det gäller att inom vissa ramar utnyttja statsbidraget till sådana skoländamål beträffande vilka staten har ett kostnadsansvar.

Basresursen och den del av förstärkningsresursen som är avsedd för timplanebunden undervisning skall även i fortsättningen i huvudsak an-

vändas för anställning av arbetstagare vilkas anställningsförmåner regleras av staten. Den del av förstärkningsresursen som utgår direkt till kommun och som är avsedd för andra insatser under skoldagen än undervisning samt motsvarande del av förstärkningsresursen som fördelas av länskolnämnd på kommunerna bör enligt utskottets uppfattning användas på ett flexibelt sätt med utgångspunkt i *de särskilda behoven* vid skolenheterna. Dessa delar av förstärkningsresursen bör i vissa fall kunna utnyttjas som en särskild projektresurs. Enligt utskottets mening är det alltså viktigt att skolstyrelse inte låser ifrågavarande resurser t. ex. genom inrättande av nya tjänster. Utskottet utgår från att regeringen vid utfärdande av nya bestämmelser om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan eller i annan ordning beaktar vad utskottet här anfört om utnyttjandet av vissa delar av förstärkningsresursen.

Till skolhuvudman skall för budgetåret 1978/79 utgå bidrag till kostnader för ATP-avgifter och vissa andra arbetsgivaravgifter med sammanlagt högst 23,7 % av lönekostnaden (se bilaga 3 till detta betänkande). Belopp motsvarande lönekostnadspålägget, som i propositionen beräknats till 11 % av lönekostnaden, skall omföringsvis krediteras den i statsbudgeten uppförda inkomsttiteln Pensionsmedel m. m. och tillförs inte skolhuvudmännen. Beloppet täcker statens pensionskostnader för innehavare av statligt reglerade tjänster. Det statsbidragsbelopp, på vilket lönekostnadspålägg beräknats, är den maximala lönesumma som får utgöra underlag för inrättande av statligt reglerade tjänster.

Nuvarande regler för utbetalning m. m. av statsbidrag skall fortsättningsvis tillämpas med vissa ändringar av teknisk natur som syftar till att förkorta tiderna mellan rekvisition och utbetalning. Länskolnämnd skall granska statsbidragsrekvisitionerna. Kontrollen av att statsmedlen kommer till användning på avsett sätt åligger länskolnämnd som har regional tillsyn över skolverksamheten.

Det nya statsbidragssystemet bör träda i kraft den 1 juli 1978.

Enligt propositionen avses bestämmelser bli utfärdade som närmare reglerar antalet ordinarie tjänster som lärare 3 och 4 (speciallärare). Förslaget innebär en ökad möjlighet att inrätta ordinarie tjänster jämfört med nu gällande regler. Utskottet vill därför uttala att den i propositionen angivna ramen för tjänsters inrättande skall ses som ett maximimått. Enligt utskottets uppfattning bör det vara möjligt att underskrida denna ram i de fall skolstyrelsen finner att ett fullt utnyttjande av regelns möjligheter innebär att en alltför stor del av förstärkningsresursen binds i ordinarie tjänster.

Enligt propositionen 1977/78: 100 bil. 12 (s. 227) skall inriktningen och organisationen av det pedagogiska utvecklingsarbetet inom skolväsendet ses över. Riksdagen har beslutat att sammanlagt 750 000 kr.

för budgetåret 1977/78 skall ställas till fem länskolnämnders förfogande för lokalt utvecklingsarbete samt för samverkan mellan forsknings- och utvecklingsarbete och fortbildning (prop. 1977/78: 100 bil. 12, UbU 1977/78: 16, rskr 1977/78: 181).

Enligt riksdagens beslut skall skolans verksamhet utvärderas på tre nivåer, nämligen lokal, regional och central (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30 s. 59, rskr 1975/76: 367). Huvudsyftet med *utvärderingen* är att ge skolan underlag för att förbättra sin undervisning i vad gäller både arbetsform, arbetssätt, undervisningsmaterial och arbetsmiljö samt att ge skolan underlag till att fördela sina resurser på bästa möjliga sätt.

Utskottet utgår från att den arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet som skall se över former m. m. för det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet också uppmärksammar det samlade behovet av regionala och lokala utvecklingsresurser. Med det anförda anser utskottet att motionen 1977/78: 1729 yrkandet 1 f om resurser för utvärdering m. m. till samtliga regionala skolmyndigheter bör avslås av riksdagen.

Regeringens förslag i övrigt under rubriken Nytt statsbidrag till grundskolan har inte givit utskottet anledning till några särskilda uttalanden.

3.2 Vissa skolhälsovårdsfrågor m. m.

Sakkunniga med uppgift att utreda skolhälsovårdens innehåll, organisation och huvudmannaskap tillkallades år 1974 (U 1974: 01). De sakkunniga, som antog namnet 1974 års skolhälsovårdsutredning, avgav år 1976 sitt huvudbetänkande (SOU 1976: 46) Skolhälsovård. På grundval av utredningsförslagen och remissyttrandena över dessa föreslår regeringen att riksdagen skall godkänna i propositionen förordade riktlinjer för skolhälsovårdens mål, innehåll och organisation samt besluta om därav föranledda ändringar i skollagen. Dessutom föreslår regeringen att riksdagen skall anta förslag till vissa ändringar i skollagen och lagen om barnomsorg vilka föranleds av riksdagens beslut år 1976 om skolans inre arbete (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367).

Skolhälsovårdsutredningens uppdrag omfattade skolhälsovården i grundskolan och gymnasieskolan. Enligt sina direktiv var utredningen dock oförhindrad att även ta upp frågan om behovet av skolhälsovård på folkhögskolor och inom kommunal vuxenutbildning. Utredningen valde att avgränsa sitt uppdrag till att avse skolhälsovården i grundskolan och i gymnasieskolan samt i folkhögskolan. Utredningen ansåg att eleverna i den kommunala vuxenutbildningen har behov av sådana hälso- och sjukvårdsinsatser som bör tillgodoses utanför skolan. Utredningen gjorde således inte några beräkningar av hur omfattande en skolhälsovård för vuxenstuderande skulle bli och vad den skulle kosta.

I förevarande proposition behandlas i huvudsak grundskolans och gym-

nasieskolans skolhälsovård. Skolhälsovårdens omfattning i folkhögskolan behandlade riksdagen vid 1976/77 års riksmöte (prop. 1976/77: 55, UbU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 318). Omfattningen av den kommunala vuxenutbildningen varierar mycket mellan olika kommuner. Därför bör enligt föredragande statsrådets mening frågan om eventuell skolhälsovård för studerande inom vuxenutbildningen lösas av respektive skolhuvudman med hänsyn till lokala behov och förutsättningar.

Det är enligt motionen 1977/78: 1724 (yrkandet 1) svårt att förstå på vad uppfattningen grundar sig att vuxna elever inom gymnasieskolan och folkhögskolan skulle ha större behov av skolhälsovård än andra vuxenstuderande. Motionärerna anser att regeringen snarast bör lägga fram förslag om den kommunala vuxenutbildningens inlemmande i den kommunala skolhälsovården. Om vuxenutbildningen lämnas utanför betyder det enligt motionärernas mening att den än en gång särbehandlas.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att kommunerna inte bör åläggas skyldighet att tillhandahålla skolhälsovård för studerande inom den kommunala vuxenutbildningen. Frågan om och i vilken utsträckning skolhälsovård skall ges också till studerande inom denna utbildning bör alltså, såsom framhålls i propositionen, få lösas av resp. skolhuvudman med hänsyn till lokala behov och förutsättningar. Utskottet avstyrker således yrkandet 1 i motionen 1977/78: 1724.

Enligt regeringens förslag skall skolhälsovårdens innehåll till vissa delar förändras. Bl. a. skall ökad omsorg ägnas åt intensifierad medicinsk studierådgivning.

I den under allmänna motionstiden i år väckta motionen 1977/78: 220 tas upp behovet av läkarkontroll i samband med ungdomars val av studieväg i gymnasieskolan. Motionärerna vill genom sådan kontroll förhindra att elever av hälsoskäl skall tvingas avbryta sina studier eller avstå från det yrke de utbildat sig för.

Motionen behöver enligt utskottets mening inte föranleda något uttalande från riksdagens sida, då dess syfte tillgodoses genom förslaget i förevarande proposition om skolhälsovårdens inriktning mot bl. a. en intensifierad medicinsk studierådgivning. Vidare har, sedan motionen väcktes, SÖ:s nya föreskrifter och anvisningar för skolhälsovårdens medverkan i skolans studie- och yrkesorientering utkommit från trycket den 1 februari 1978. I dessa föreskrifter och anvisningar betonas att den medicinska delen av skolans studie- och yrkesorientering inte enbart skall vara bunden till valsituationer utan även innebära en successiv påverkan i elevernas studie- och yrkesvalprocess. Den medicinska rådgivningen bör dessutom fördjupas vid vissa angivna tillfällen, t. ex. vid övergången till gymnasieskolan. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 220.

En särskild del av skolhälsovården tas upp i motionen 1977/78: 1724 (yrkandet 2). Enligt motionärernas mening bör alla elever med läs- och

skrivsvårigheter genomgå s. k. binokulär undersökning. Därigenom skall de elever vars svårigheter beror på samsynsrubbningar kunna spåras och få hjälp. Motionärerna hänvisar till att sådan verksamhet redan förekommer i några kommuner. Motionen utmynnar i att riksdagen hos regeringen skall begära att rekommendationer utfärdas om en bättre synvård inom skolhälsovården i vad gäller samsynsrubbningar. Detta kan enligt motionärernas mening uppnås genom vidgat samarbete mellan ögonläkare, optiker och speciallärare.

I svar på en interpellation om bl. a. en säkrare synvård i skolorna uttalade statsrådet Mogård att "det givetvis vore till stor fördel för eleverna i våra skolor om företrädare för ögonspecialiteten sinsemellan och dessa och företrädare för pedagogisk forskning kunde komma överens om ett gemensamt synsätt" när det gäller anvisningar för synkontroll (prot. 1977/78: 63 s. 27—35).

Till detta vill utskottet lägga att det givetvis är av största intresse att de åtgärder som kan hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter vidtas både i undervisningen och i skolhälsovården. Den centrala tillsynen över båda åvilar SÖ. Det behövs enligt utskottets mening inga särskilda rekommendationer från regeringen för att SÖ med socialstyrelsens hjälp kontinuerligt skall pröva om nya metoder bör införas i skolans synvård. Utskottet anser att det bör ankomma på SÖ att på eget initiativ lösa sådana frågor. Utskottet förutsätter därvid att SÖ tillvaratar de erfarenheter som görs vid olika försök i skolorna. Utskottet anser således att det inte behövs något uttalande från riksdagens sida varför yrkandet 2 i motionen 1977/78: 1724 bör avslås av riksdagen.

Enligt skolförordningen (4 kap. 3 §) bör heltidsanställd skolsköterska i grundskolan inte ha ansvar för mera än 1 500 elever och i gymnasieskolan 1 000—1 200 elever. Skolhälsovårdsutredningen föreslog en minskning till ca 800 elever per heltidsanställd skolsköterska. Detta motiverades bl. a. med de ökade kraven på skolsköterskornas insatser för grupper med särskilda behov. Denna ökade personaltäthet skulle innebära ett behov av ca 400 nya tjänster.

Regeringen föreslår nu att de centrala föreskrifterna om personaltäthet inom skolhälsovården skall slopas. Beslut i sådana frågor bör fattas av respektive huvudman efter samråd med personalorganisationerna. Fördragande statsrådet påpekar att personalbehovet beror på fler faktorer än antalet elever, bl. a. de elevvårdande resurserna i övrigt, antalet skolenheter och avstånden mellan dessa, elevernas fördelning på stadier och studievägar, antalet elever med handikapp samt den sociala strukturen i skolans elevområde.

Även om det inte anses lämpligt att ålägga kommunerna en viss personaltäthet för skolsköterskor bör dock riksdagen enligt motionen 1977/78: 1726 (yrkandet 1) begära att regeringen utfärdar en rekommendation om högst 800 elever per heltidsanställd skolsköterska. Den personaltäthet som

finns i dag är enligt motionärens mening för låg för att skolhälsovården skall få den kvalitet som propositionens mål och riktlinjer syftar till.

Utskottet är medvetet om de svårigheter motionären påtalar men anser dock att propositionens förslag är i linje med strävandena att ge de enskilda kommunerna ökat ansvar på skolans område. Kommunerna bör således själva bedöma skolhälsovårdens behov och avväga vilka resurser den skall ha. Riksdag och regering bör därför varken föreskriva eller rekommendera vilken personaltäthet skall vara inom skolhälsovården. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen med avslag på yrkandet 1 i motionen 1977/78: 1726 godkänner regeringens förslag om att inga centrala föreskrifter skall utfärdas om personaltäthet inom skolhälsovården. I detta sammanhang kan nämnas att regeringen den 30 mars 1978 bemyndigat statsrådet Mogård att tillkalla en särskild utredning om den psykosociala delen av elevvården.

I avvaktan på hälso- och sjukvårdsutredningens (S 1975: 04) kommande förslag om skolhälsovården föreslår regeringen att kommunerna tills vidare skall ha ansvaret för att skolhälsovård anordnas. Kommunerna föreslås få möjlighet att avtala med landstingskommun att denna skall fullgöra uppgifterna.

Enligt motionen 1977/78: 1726 (yrkandet 2) skall riksdagen uttala att huvudmannaskapet för skolsköterskorna bör åvila primärkommunerna. Motionären anser att landstingen redan har så stora uppgifter inom hälso- och sjukvården att de har små förutsättningar att klara ännu ett arbetsområde.

Enligt utskottets mening bör resultatet av hälso- och sjukvårdsutredningens arbete avvaktas innan slutlig ställning tas till huvudmannaskapsfrågan. Riksdagen bör därför med avslag på yrkandet 2 i motionen 1977/78: 1726 godkänna propositionens förslag att huvudmannaskapet för skolhälsovården tills vidare skall åvila kommunerna.

Utskottet föreslår att riksdagen även i övrigt godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för skolhälsovårdens mål, innehåll och organisation. Vidare föreslår utskottet att riksdagen antar de till propositionen 1977/78: 85 fogade lagförslagen rörande skolhälsovården, m. m.

3.3 Vissa övriga frågor

Statsbidrag till verksamheten i grundskolan utbetalas f. n. från två anslag. Från anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. utgår allmänt driftbidrag till kommunernas kostnader för grundskolan och från anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet utgår bidrag för förstärkning av insatserna på de områden inom skolan där olika problem gör sig gällande.

Med utgångspunkt i antalet basresurser och det beräknade relevantalet för budgetåret 1978/79 beräknas i propositionen antalet veckotimmar i

bas- och förstärkningsresurser för nästa budgetår till ca 2 097 000 efter avdrag av skollära undervisningsskyldighet. Den totala kostnaden för dessa veckotimmar beräknas till 5 066 milj. kr. vid ett genomsnittligt veckotimpris om 2 423 kr. (löneläget den 1 juli 1977). För tilläggsbidraget beräknas 345,5 milj. kr. Vidare beräknas för stödundervisning i svenska samt hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråk för nästa budgetår 206,5 milj. kr.

Statsrådet räknar med en femårig genomförandeperiod för den samlade skoldagen och beräknar 12 milj. kr. under budgetåret som bidrag till densamma.

Regeringen har den 16 mars 1978 gett SÖ i uppdrag att göra en förnyad beräkning av kostnaderna för reglering av statsbidraget till grundskolan enligt t. o. m. budgetåret 1977/78 gällande bestämmelser. SÖ har den 10 april 1978 redovisat sitt uppdrag. Utskottet kommer senare under våren att framföra förslag om riksdagens beslut med anledning av regeringens hemställan i propositionen 1977/78: 85 att till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1978/79 skall anvisas ett förslagsanslag av 7 760 000 000 kr.

Fr. o. m. innevarande budgetår utgår statsbidrag till de estniska skolorna i Stockholm och Göteborg, Kristofferskolan samt Hillelskolan enligt nya bestämmelser som regeringen har meddelat den 9 juni 1977. Statsbidrag utgår med 99 % av ett bidragsunderlag som består av 100 % av lärarlönekostnaden samt bidrag till allmän arbetsgivaravgift, socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och folkpensioneringen samt ATP-avgift.

Sådana enskilda statsunderstödda skolor till vilka bidrag utgår ur grundskolanslaget samt privatskolor, för vilka privatskolförordningen (1967: 270) gäller, saknar f. n. möjligheter till statsbidrag för hemspråksundervisning av invandrarbarn. Kommun bör enligt propositionen vara skyldig att i den utsträckning önskemål härom framförs och efter överenskommelse med enskild statsunderstödd skola eller sådan privatskola som avses i privatskolförordningen anordna undervisning i hemspråk och studiehandledning på hemspråket för elever vid sådan skola och följaktligen få inräkna dessa elever vid beräkningen av bidraget till hemspråksundervisning.

Utskottet har inte något att erinra mot detta förslag.

Enligt 2 kap. 27 § skolförordningen skall elev vid grundskolan i skälighets omfattning tillhandahållas läromedel och annan materiel som fordras för en tidsenlig undervisning.

I motionen 1977/78: 1557 hemställs att skolförordningen ändras så att kommun skall vara skyldig att tillhandahålla elever i privata skolor läromedel i samma omfattning som elever i kommunens egna skolor.

Gällande bestämmelser tolkas så att de inte medför skyldighet för kom-

munen att tillhandahålla läromedel och annan undervisningsmateriel åt elever som fullgör sin skolplikt i annan skola än grundskolan. Kommun kan emellertid genom särskilt beslut frivilligt åta sig sådant tillhandahållande (regeringsrättens årsbok 1970: 64).

Enligt vad utskottet erfarit erhåller t. ex. i Stockholms kommun, efter ett principbeslut av stadsfullmäktige år 1964, barn vid enskild skola, som godkänts enligt skollagens föreskrifter, alltid läromedel på samma sätt som barn vid kommunens skolor. Praxis växlar emellertid från kommun till kommun. Då det kan förutsättas att den motionsledes aktualiserade frågan kommer att tas upp vid den i propositionen 1977/78: 100 bil. 12 nämnda översynen av enskilda skolors ställning i skolväsendet anser utskottet att motionen 1977/78: 1557 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1977/78: 1730 anförs att SÖ tilldelat även gymnasieskolor medel från anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet bl. a. för att möjliggöra förbättrad undervisning för invandrarelever och delning av klass i svenska på tvååriga yrkesinriktade linjer. Genom den föreslagna anslagsomläggningen upphör, heter det i motionen, möjligheten till fortsatta insatser av detta slag. Motionärerna föreslår att reservation som uppkommer under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet vid utgången av juni 1978 får användas under budgetåret 1978/79 för stödinsatser i gymnasieskolan och att medel för fortsatta förstärkningsåtgärder i gymnasieskolan anvisas i budgetpropositionen för budgetåret 1979/80.

Utskottet har erfarit att SÖ i skrivelse den 15 februari 1978 till regeringen hemställt att den reservation som beräknas uppkomma under det nämnda anslaget får disponeras för särskilda åtgärder för elever i gymnasieskolor. Utskottet har för egen del inget att erinra mot att så sker. Reservationen bör alltså inte tillföras budgetutjämningsfonden. Med hänsyn till att SÖ:s skrivelse prövas i regeringens kansli bör motionen, i denna del inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet anser vidare det inte lämpligt att riksdagen gör något uttalande beträffande budgetåret 1979/80. Med det anförda anser utskottet att riksdagen bör avslå motionen 1977/78: 1730.

Enligt propositionen bör kommun förfoga över en samlad resurs om visst antal skollärdtjänster för grundskolans pedagogiska och organisatoriska ledning. Rektors- och studierektorstjänster föreslås fr. o. m. den 1 juli 1979 — inte som nu beroende på poängtal för rektorsområde — få inrättas med utgångspunkt i den totala omfattningspoängen för grundskolan i kommunen. Frågan om inrättande av studierektorstjänst skall inte längre vara avhängig av storleken på rektors arbetsområde. Enligt propositionen skall den regeln gälla att högst hälften av det totala antalet tjänster får vara rektorstjänster.

Utskottet har inte något att erinra mot förslaget beträffande inrättande och placering av tjänster som biträdande skolledare i grundskolan.

I samband med den reformering av klass- och ämnesläroverutbildningen som inleddes 1968 (prop. 1967: 4, SÜ 1967: 51, rskr 1967: 143) tillkom organisationen med skolenheter för försöks- och demonstrationsverksamhet (FoD-verksamhet). Särskilda studierektorstjänster med främst samordnande uppgifter inom FoD-verksamheten skulle inrättas liksom särskilda ordinarie lärartjänster, s. k. Up-tjänster. Efter förslag från en arbetsgrupp inom SÖ beslöt riksdagen (prop. 1975: 1 bil. 10, UbU 1975: 10, rskr 1975: 104) bl. a. att FoD-resursen, som då bestod enbart av fasta tjänster, skulle delas upp i en fast och en fri del. Den senare resursen skulle utnyttjas för alla slag av utbildningar inom lärarhögskolan.

I propositionen 1977/78: 100 bil. 12 (s. 441) föreslås att FoD-verksamheten i dess nuvarande form skall upphöra. Den fria resursen för FoD-verksamhet om 2 750 000 kr., som f. n. finns upptagen under anslaget Utbildning för undervisningsyrken, föreslås inte längre bli anvisad. Samtidigt erinras om att det nya anslagssystemet för högskolan medger en betydande frihet att organisera utbildningen så att olika behov kan tillgodoses.

I propositionen 1977/78: 85 om nytt statsbidrag för grundskolan m. m. erinras om förslagen i nämnda budgetproposition och förordas att vakanta särskilda ordinarie lärartjänster inrättade för FoD-verksamhet inte skall återbesättas fr. o. m. den 1 juli 1978. Vidare bör, heter det, de sex särskilda studierektorstjänsterna inom FoD-verksamheten avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1978.

I motionen 1977/78: 1721 hävdas att det är nödvändigt att behålla vissa delar — den fria resursen och de särskilda studierektorstjänsterna — av den hittillsvarande FoD-verksamheten under ytterligare ett budgetår för att ge alla berörda möjlighet till olika anpassningsåtgärder, bl. a. till de förslag till nya former för organisation och finansiering av läroverutbildningens försöksverksamhet som arbetsgruppen för utvärdering av FoD-verksamheten (UTFOD) och läroverutbildningsutredningen förväntas lägga fram.

Den i motionen aktualiserade frågan om medel för en försöksanknuten läroverutbildning (yrkandet 1) avser utskottet ta upp vid behandlingen av anslaget D 8. Utbildning för undervisningsyrken.

UTFOD har numera överlämnat sin slutrapport. Arbetsgruppen erinrar om att det på varje högskoleort finns vissa resurser för pedagogiskt FoU-arbete dels inom högskolan, dels inom det kommunala skolväsendet. Inom högskolan har dessa resurser huvudsakligen bestått av metodik- och pedagogiklärare, den pedagogiska institutionen samt FoD-verksamheten. Kommunerna satsar på FoU-arbete men deras satsning varierar beroende på deras tolkning av 9 § i skollagen enligt vilken skolstyrelse skall främja pedagogiska försök. UTFOD räknar med att skolstyrelse på hög-

skoleort och högskola avsätter vissa medel för försöksverksamhet i fortsättningen och att skolstyrelsen och högskolan bedriver sådan verksamhet gemensamt. Enligt UTFOD:s mening bör även i fortsättningen finnas en fri resurs för försök inom lärarutbildningslinjernas verksamhetsområde och en samordnande pedagogisk-administrativ ledning för verksamheten.

Utskottet, som erinrar om att högskolorna har en betydande frihet att inom ramen för tillgängliga medel organisera lärarutbildningen så att olika behov kan tillgodoses, avstyrker motionen 1977/78: 1721 yrkandet 2 om bibehållande av vissa studierektorstjänster under ett år. Det bör vara möjligt att finna lokala lösningar på frågan om en samordnande pedagogisk-administrativ ledning för ifrågavarande pedagogiska försöksverksamhet.

Med hänvisning till att universitets- och högskoleämbetet i samråd med SÖ enligt propositionen 1977/78: 100 bil. 12 (s. 441) skall komma in med förslag till bestämmelser beträffande framtida uppgifter för innehavare av de särskilda ordinarie lärartjänsterna föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1721 yrkandet 3.

3.4 Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet såvitt avser resp. huvuddelar av betänkandet

nytt statsbidrag till grundskolan

1. att riksdagen beträffande uttalande om att det nya statsbidragssystemet skall vara ett provisorium avslår motionen 1977/78: 1732 yrkandet 2,
2. att riksdagen beträffande yrkande om nytt förslag till statsbidragssystem avslår motionen 1977/78: 1732 yrkandet 3,
3. att riksdagen beträffande kompensation för bidragsminskning avslår motionen 1977/78: 1732 yrkandet 1,
4. att riksdagen beträffande basresursen godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 85,
5. att riksdagen beträffande förstärkningsresursen med anledning av propositionen 1977/78: 85 och motionen 1977/78: 1729 yrkandet 2 godkänner vad utskottet förordat,
6. att riksdagen beträffande länsskolnämndsresursen i Norrbottens län avslår motionen 1977/78: 1731,
7. att riksdagen beträffande ett särskilt statsbidrag till den kommunala musikskolan avslår motionen 1977/78: 1732 yrkandet 4,
8. att riksdagen beträffande information till kommunerna om flexibel elevgruppering avslår motionen 1977/78: 1188,
9. att riksdagen beträffande undervisningen i slöjd, hemkunskap, maskinskrivning och teckning avslår motionen 1977/78: 1723,

10. att riksdagen beträffande dels fördelningen av förstärkningsresursen i vad avser de svagare elevernas behov, baskunskaper och basfärdigheter samt kontakt med samhälle och arbetsliv, dels anpassad studiegång, samarbetet mellan skolan och hemmen samt införande av klassråd avslår motionen 1977/78: 1729 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d,
11. att riksdagen beträffande länskolnämndsresursens fördelning på ändamål avslår motionen 1977/78: 1729 yrkandet 1 e,
12. att riksdagen beträffande länskolnämndsresursens användning till insatser för fosterbarn avslår motionen 1977/78: 1725,
13. att riksdagen beträffande partiell tjänstebefrielse för arbetsvård avslår motionen 1977/78: 453,
14. att riksdagen beträffande friskvård i skolan avslår motionen 1977/78: 741,
15. att riksdagen beträffande andlig vård och vägledning inom skolans ram avslår motionen 1977/78: 1167,
16. att riksdagen beträffande användningen av förstärkningsresursen och resursen för samlad skoldag till allmän fritidsverksamhet avslår motionen 1977/78: 1727,
17. att riksdagen beträffande regionala utvärderings- och utvecklingsresurser avslår motionen 1977/78: 1729 yrkandet 1 f,
18. att riksdagen i övrigt godkänner de principer för statsbidrag till grundskolan som förordats i propositionen 1977/78: 85,

vissa skolhälsovårdsfrågor m. m.

19. att riksdagen beträffande skolhälsovård för deltagare i den kommunala vuxenutbildningen med avslag på motionen 1977/78: 1724 yrkandet 1 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 85,
20. att riksdagen beträffande läkarkontroll vid val av studieväg avslår motionen 1977/78: 220,
21. att riksdagen beträffande viss synvård avslår motionen 1977/78: 1724 yrkandet 2,
22. att riksdagen beträffande personaltäthet inom skolhälsovården med avslag på motionen 1977/78: 1726 yrkandet 1 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 85,
23. att riksdagen beträffande huvudmannaskap för skolhälsovården med avslag på motionen 1977/78: 1726 yrkandet 2 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 85,
24. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer för skolhälsovårdens mål, innehåll och organisation som förordats i propositionen 1977/78: 85,
25. att riksdagen antar det genom propositionen 1977/78: 85 framlagda förslaget till lag om ändring i skollagen (1962: 319),

26. att riksdagen antar det genom propositionen 1977/78: 85 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 381) om barnomsorg,

vissa övriga frågor

27. att riksdagen godkänner de grunder för statsbidrag för hemspråksundervisning vid vissa privatskolor och enskilda statsunderstödda skolor som förordats i propositionen 1977/78: 85,

28. att riksdagen beträffande tillhandahållande av vissa läromedel avslår motionen 1977/78: 1557,

29. att riksdagen beträffande vissa förstärkningsåtgärder i gymnasieskolan avslår motionen 1977/78: 1730,

30. att riksdagen godkänner de riktlinjer i fråga om inrättande och placering av tjänster som biträdande skolledare i grundskolan som förordats i propositionen 1977/78: 85,

31. att riksdagen beträffande tjänster för försöks- och demonstrationsverksamheten inom lärarutbildningen med avslag på motionen 1977/78: 1721 yrkandena 2 och 3 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 85.

Stockholm den 18 april 1978

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Gösta Karlsson (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Christina Rogestam (c), Helge Hagberg (s), Jörgen Ullenhag (fp) och Margit Sandéhn (s).

Reservation

av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar "Utskottet anslöt" och på s. 17 slutar "och 1 d" bort ha följande lydelse:

I många kommuner och skolor finns det f. n. en stor osäkerhet bl. a. om det ekonomiska utfallet inför den förestående statsbidragsomläggningen. Eftersom generella lösningar vid förstärkningsresursens fördelning då kan ligga nära till hands finns det enligt utskottets mening anledning för riksdagen att uttala att förstärkningsresursen främst är avsedd för elever som har särskilda svårigheter i skolarbetet. Inte minst gäller det att garantera att alla elever har tillräckliga baskunskaper och basfärdigheter när de lämnar skolan.

Beträffande innebörden i baskunskaper och basfärdigheter anser utskottet att dessa inte enbart utgör en grund för fortsatt arbete i skolan, vilket att döma av propositionen är föredragandens uppfattning. Enligt utskottets mening bör det framhållas att till grundläggande kunskaper och färdigheter bör förutom färdigheter i att läsa, skriva och räkna sådant räknas som är av betydelse för elevernas personliga utveckling och för deras möjlighet att påverka och leva i dagens och morgondagens samhälle och där fungera som yrkesutövare och samhällsmedlem. Ett sådant synsätt kräver ett utökat samspel mellan skolan och samhället. Detta måste beaktas i den lokala resursfördelningen.

En högstadiееlevs skolgång kan under en tid helt eller delvis förläggas till en arbetsplats utanför skolan genom s. k. anpassad studiegång. I propositionen 1975/76: 39 betonades att åtgärden bör användas restriktivt.

Eftersom den anpassade studiegången är en faktisk utbildning måste det enligt utskottets mening alltid finnas en handledare på arbetsplatsen. I de försök med anpassad studiegång som regeringen medgivit 1977/78 har inte frågan om handledare, kontinuerlig kontakt med och uppföljning av eleven beaktats. Eftersom detta inte heller nämns i den nu aktuella propositionen bör riksdagen uttala att handledare bör utses samt att kostnaderna för dessa liksom för kontakt- och uppföljningsarbetet bör tas ur förstärkningsresursen.

Samarbetet mellan skolan och hemmen är ytterst väsentligt. Den öppnare skola som SIA-reformen bör innebära måste bygga på aktiv föräldramedverkan. Riksdagen bör därför uttala att skolstyrelserna vid sin fördelning av förstärkningsresursen beaktar behovet av medel för kontakter mellan skolan och hemmen.

Enligt utskottets mening är det mycket betydelsefullt att skoldemokratin på ett naturligt sätt kommer till uttryck i den vanliga undervisningssituationen genom att eleverna stimuleras att ta ansvar för sitt och kamratgruppens skolarbete och sin arbetsmiljö. I propositionen 1975/76: 39 framhölls att ett klassråd såsom en organiserad form för planering och beslut inom klassen bör inrättas. Eftersom nuvarande regering inte gjort några insatser för att få till stånd ökat elevinflytande och ett elevansvar i klassrumssituationen bör riksdagen uttala att klassråd skall inrättas redan 1978/79.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen beträffande dels fördelningen av förstärkningsresursen i vad avser de svagare elevernas behov, baskunskaper och basfärdigheter samt kontakt med samhälle och arbetsliv, dels anpassad studiegång, samarbetet mellan skolan och hemmen samt införande av klassråd bifaller motionen 1977/78: 1729 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d.

Särskilda yttranden

1. beträffande *de religiösa samfundens medverkan i skolans arbete* av Sven Johansson (c):

Samhällets främsta resurser i en demokratisk fostrans- och inlärningsprocess är dess människor. I det samhälle som barn nu växer upp i behöver de känna engagemang och intressegemenskap från de vuxnas sida. Innehållet i sådana relationer har avgörande betydelse för barns framtida relationer till företeelser och personer, för deras kulturella ideal samt för deras framväxande attityder till olika livsuppgifter, till arbete, problemlösning och kunskapssökande.

Man behöver inte personligen vara kristet engagerad för att vid en genomläsning av läroplan för grundskolan förstå att skolans "övergripande mål" i mycket handlar om ett kristet livsmönster, beteendet mot nästan.

Vi lever i ett samhälle som omfattar skiftande uppfattningar i religiösa och moraliska frågor liksom i sociala och politiska frågor. Undervisningen i skolan skall vara allsidig. I olika tros- och livsåskådningsfrågor förutsätts skolan endast förmedla sakliga kunskaper. Det är därför viktigt att eleverna också får träffa människor för vilka en personlig kristen tro betyder något. Den delen av skolverksamheten klarar skolan inte utan kyrkornas och samfundens hjälp.

SIA-verksamheterna kommer att utvecklas i kommunerna i nära samarbete mellan skolstyrelse, social centralnämnd, kulturnämnd och fritidsnämnd samt bl. a. föreningslivet, och målet är att utforma ett samlat program för barn- och ungdomsverksamheten. Det är angeläget att församlingarna som inte är organiserade enligt föreningsprinciper kommer med i överläggningarna om samlad skoldag och allmän fritidsverksamhet. Beträffande de praktiska frågorna hänvisar jag till den handledning om skolans inre arbete som Sveriges kristna ungdomsråd gett ut.

Trots allt som görs kämpar många skolungdomar med svåra problem i dagens samhälle. Det gäller för dem att lösa livsfrågorna, att finna livets mening. Detta är en av de största och djupaste frågorna för ungdomar i tonåren. Mot denna bakgrund vill jag framföra tanken att det vid de enskilda skolenheterna under vissa tider varje vecka skall finnas

skolpräst/skolpastor med t. ex. kurativa uppgifter. Han eller hon kan ge eleverna hjälp och vägledning i situationer då andra insatser inte räcker till. Skolan bör låta eleverna möta vuxna som har tid att diskutera och att lyssna när det gäller livsfrågor.

2. beträffande *statsbidrag till allmän fritidsverksamhet* av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s):

Trots att en lovande fritidsverksamhet har kommit i gång i föreningslivets regi under innevarande år har regeringen i budgetpropositionen föreslagit att statsbidraget till allmän fritidsverksamhet skall slopas. Införandet av detta bidrag var en integrerad del av reformen om skolans inre arbete.

Föreningslivet har med stöd av detta bidrag på många håll kunnat utveckla stimulerande fritidsaktiviteter bland barn och ungdomar i åldern 7—16 år. Betydelsen av ett rikt fritidsutbud har betonats av både barnstugutredningen och utredningen om skolans inre arbete. Riksdagen fattade 1976 ett enigt beslut om att införa detta stöd som ett led i SIA-reformen. Därmed fick SIA-beslutet inte bara karaktären av skolreform utan en vidare barn- och ungdomspolitisk innebörd, som präglades av en samsyn mellan skola och fritid.

Genom förslaget att statsbidraget till allmän fritidsverksamhet dras in urholkas SIA-reformen och därmed tilltron till regeringens vilja att genomföra denna.

Då kulturutskottets betänkande om den allmänna fritidsverksamheten behandlas kommer socialdemokraterna att rösta för att bidraget även fortsättningsvis skall finnas kvar.

3. beträffande *tillhandahållande av läromedel åt elever i enskild skola* av Ove Nordstrandh (m) och Per-Olof Strindberg (m):

Enligt skollagen får skolplikt fullgöras i enskild skola om skolstyrelsen godkänt skolan för ändamålet. När det gäller frågan om tillhandahållande av läromedel åt elever vid sådan skola har vi, i avvaktan på pågående översynsarbete beträffande de enskilda skolornas ställning, kunnat biträda utskottets uppfattning och vill endast lägga till följande synpunkt.

Har skolstyrelse godkänt skola i enlighet med skollagens föreskrifter så att barn i kommunen har rätt att fullgöra sin skolplikt där, så följer därav enligt vår mening som en logisk och självklar konsekvens att barnen vid sådan skola får del av de förmåner som kommunen beslutar om beträffande skolpliktiga barn. Eljest skulle barn till vissa kommuninvånare särbehandlas, dvs. kommunala myndigheter skulle göra åtskillnad i behandlingen av sina egna medborgare.

4. beträffande försöks- och demonstrationsverksamheten inom lärarutbildningen av Margit Sandéhn (s):

I propositionen om nytt statsbidrag till grundskolan m. m. (1977/78: 85) föreslås med hänvisning till den motivering som lämnas i budgetpropositionen (prop. 1977/78: 100 bil. 12 s. 439—444) att försöks- och demonstrationsverksamheten (FoD) skall upphöra med utgången av budgetåret 1977/78.

Sedan februari 1978 föreligger en slutrapport från en central utvärdering av FoD-verksamheten innehållande förslag om hur denna verksamhet skulle kunna anpassas till de förändringar som skett inom högskolan och skolväsendet den senaste tiden. Vidare har forskarutbildningsutredningen nyligen framlagt förslag till vidgade insatser för grundutbildningens forskningsanknytning, och lärarutbildningssakkunniga beräknas under år 1978 framlägga förslag till en reformerad lärarutbildning, som behandlar också frågor om forsknings- och utvecklingsarbete inom lärarutbildningen. Dessutom diskuteras i flera olika sammanhang hur forskning, försök och fortbildning inom skolväsendet skall närmare kunna knytas till varandra.

De särskilda studierektortjänsterna för FoD-verksamhet och den fria FoD-resursen har allmänt uppfattats som ett värdefullt och flexibelt instrument för att tillgodose de syften som FoD-organisationen avsetts tjäna, och den kan lätt vidgas att omfatta också de linjer och institutioner inom högskolans sektor för utbildningsyrken som hittills inte kunnat få del av resursen.

Det måste därför anses förhastat att så drastiskt som föreslagits avveckla den nuvarande FoD-organisationen, innan man kan överblicka de olika förslag som föreligger och kommer att föreligga om hur man bör utforma utvecklings- och förnyelsearbetet inom lärarutbildningen.

Enligt högskolelagen skall såväl lärarutbildningen som annan utbildning inom högskolan bygga på vetenskaplig grund och verksamheten anordnas så att samband mellan utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet tryggas. Härtill kommer att kunskap inte kan basera sig enbart på forskning. Den måste bygga på erfarenheter från vardagen, dvs. bland annat på försöksverksamhet. Detta gäller i synnerhet lärarutbildningen. Lärarutbildningen måste liksom tidigare vara försöksanknuten.

Eftersom det enligt budgetpropositionen är möjligt för de olika lärarutbildningslinjerna att utnyttja tillgängliga resurser inom anslaget. Utbildning för undervisningsyrken för lärarutbildningsändamål som bedöms angelägna och jag erfarit att man på olika håll bedömt det som möjligt och nödvändigt att göra omprioriteringar inom anslagets ram för att få till stånd en försöksanknuten lärarutbildning även efter den 1 juli 1978 har jag kunnat acceptera utskottets tillstyrkan av regeringens förslag i vad gäller avveckling av vissa tjänster.

Bilaga 1

Basresurserna

1. För lågstadium och mellanstadium utgår följande antal veckotimmar per basresurs i de olika årskurserna.

Årskurs/er	Antal veckotimmar
1	20
2	24
3	31
4	36
5	37
6	37
1 och 2	24
2 och 3	27
1—3	27
3 och 4	33
5 och 6	36,5
4—6	35

2. För högstadium utgår följande antal veckotimmar per basresurs i de olika årskurserna.

Om antalet basresurser per årskurs är	Antalet veckotimmar per basresurs i årskurserna		
	7	8	9
1	54,0	55,0	54,5
2	42,0	45,0	43,0
3	39,5	42,0	41,0
4	39,5	42,0	40,5
5	39,5	42,0	40,0
6	38,5	42,0	39,0
7	38,5	42,0	39,0
8—	38,0	42,0	39,0

Bilaga 2

Förstärkningsresursens uppbyggnad och innehåll
(uttryckt i antal veckotimmar per elev)

	Undervisningsinsatser	Andra insatser	
<i>Den till kommunen direkt utgående delen av förstärkningsresursen innehåller:</i>			
1. Resurstimmar:			
fritt valt arbete		0,0505	
20 % av resurstimmarna på högstadiet		0,0174	
maskinskrivning		0,0075	
övriga resurstimmar	0,1496		
2. Slöjd	0,0210		
3. Specialundervisning	0,3000		
4. Musik (frivillig)		0,0070	
5. Stödundervisning		0,0008	
6. Kvarstannandevakt		0,0022	
	<u>0,4706</u>	<u>0,0854</u>	
Överföring till länskolnämndsresursen	<u>-0,0020</u>	<u>-0,0010</u>	
	<u>0,4686</u>	<u>0,0844</u>	
avrundat	<u>0,469</u>	<u>0,084</u>	
Överföring från undervisningsinsatser till andra insatser	<u>-0,003</u>	<u>+0,003</u>	
	<u>0,466</u>	<u>0,087</u>	0,553
<i>Länskolnämndsresursen innehåller:</i>			
1. Särskilda åtgärder på skolområdet	0,020		
2. Överföring från kommunresursen	0,003		
3. Ökning genom prop. 1977/78: 85	0,003		0,026
	<u>Sammanlagd förstärkningsresurs</u>		<u>0,579</u>

Bilaga 3

**Särskilda statsbidrag till kostnader för vissa arbetsgivaravgifter
beträffande grundskolan**

1. Statsbidrag utgår till följande arbetsgivaravgifter.

	Inre stöd- området	Övriga riket
a) Socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen (3,6 %) och folkpensioneringen (8,3 %)	11,9 %	11,9 %
b) Allmän arbetsgivaravgift		2,0 %
	11,9 %	13,9 %

Anm. Allmän arbetsgivaravgift erläggs inte för lön som annan arbetsgivare än staten utgivit till arbetstagare som utfört sitt arbete huvudsakligen inom det inre stödområdet (2 § lagen 1977: 1055 om ändring i lagen 1968: 419 om allmän arbetsgivaravgift). Inre stödområdet är definierat i 4 § förordningen (1976: 379) om ändring i kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd.

2. Statsbidrag utgår till ATP-avgifter enligt föreskrifter som regeringen meddelar särskilt (senaste förordning som avser redovisningsåret 1976/77 finns intagen i SÖ-FS 1977: 106). Bidraget utbetalas i efterskott.

3. Lönekostnadspålägget utgör 11 % av lönekostnaden (kungörelsen (1969: 54) om beräkning och redovisning av lönekostnadspålägg). Detta belopp skall omföringsvis krediteras den i statsbudgeten uppförda inkomsttiteln Pensionsmedel m. m. och tillförs alltså inte huvudmännen. Beloppet skall fäcka statens pensionskostnader för lärare och skolledare.

